

Kotkan kaupungin ja Pyhtään kunnan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma

2019

1 Johdanto	3
2 Yhteinen osa	3
2.1 Toimintaympäristö	3
2.2 Henkilöstö, resurssit ja sijaistaminen	3
2.3 Ajankohtaista	5
2.4 Koulutus	5
2.5 Valvontakohderekisteri	6
2.6 Viestintä	6
2.7 Valvonnan maksullisuus	6
2.8 Käytettävät laboratoriot ja muut ulkopuoliset asiantuntijat	7
2.9 Häiriötilanteet	8
2.10 Valvontasuunnitelman ja sen toteutumisen arviointi	8
3 Elintarvikevalvonta	9
3.1 Valvontasuunnitelma	9
3.2 Painopisteet valvonnassa	9
3.3 Valvontakohderekisteri ja uudet kohteet	9
3.5 Tarkastuksen sisältö ja Oiva-järjestelmä	10
3.6 Tarkastuksen sisältö kohdetyypeittäin	11
3.7 Toimenpiteet tarkastuksen yhteydessä	11
3.7.1 Näytteenotto	11
3.7.2 Lämpötilan mittaaminen	11
3.8 Hallinnolliset pakkokeinot	11
3.9 Viranomaisnäytteet	12
3.9.1 Eläinperäisiä elintarvikkeita valmistavat tuotantolaitokset	13
3.9.2 Muut elintarvikevalvonnan kohteet	13
3.9.3 Elintarviketurvallisuuden ja -valvonnan projektit	14
3.9.4 Muu näytteenotto	14
3.10 Ennalta suunnittelemaan valvonta	17
3.11 Ensisaapumisvalvonta	17
3.12 Liikkuvat elintarvikehuoneistot	18
4 Terveydensuojelu	18
4.1 Valvontakohteet	18
4.2 Valvontakohteiden riskinarviointi	19
4.3 Tarkastussuunnitelma	19
4.4 Tarkastuksen sisältö	23
4.5 Tarkastuspöytäkirjan laatiminen	25
4.6 Tarkastustiheydet ja -ajat	25
4.7 Valvonnan painopisteet ja projektit	25
4.8 Ennalta suunnittelemaan valvonta ja sidosryhmäyhteistyö	26
4.9 Viranomaisnäytteet ja niiden tutkiminen	26
4.10 Muu näytteenotto	27
5 Tupakkalain mukainen valvonta	27
5.1 Tarkastukset	27
5.2 Valvontakohteiden tarkastustiheys ja tarkastuksiin käytettävä aika	30
5.3 Valvonnan painopisteet	32
5.4 Projektit	32
5.5 Suunnittelemaan valvonta	32
5.6 Näytteiden ottaminen sekä tutkituttaminen laboratoriossa	32
5.7 Tupakkavalvonnan toteutumisen arviointi	32
6 Lääkelain mukainen valvonta	32

1 Johdanto

Ympäristöterveydenhuolto on osa ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä, jonka tehtävänä on yksilön, väestön ja elinympäristöön kohdistuva terveyden edistäminen sekä sairauksien ja tapaturmien ennaltaehkäisy. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittoja aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta. Viranomaisvalvontaa kuitenkin tarvitaan, jotta toiminnat ja tuotteet olisivat määräysten mukaisia, toimijoita kohdeltaisiin tasapuolisesti, kuluttajansuojan turvaamiseksi sekä toimijoiden hyvien tuotantopedellytysten takaamiseksi. Ympäristöterveydenhuollon toimilla pyritään varmistamaan myös toimialueen eläinten terveys ja hyvinvointi.

Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädäntö edellyttää kuntia laatimaan ja hyväksyttämään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Tarkoituksena on, että valvonta olisi laadukasta, tasapuolista, säännöllistä ja terveyshaittoja ennaltaehkäisevää. Suunnitelmaa laadittaessa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2015-2019 toimialakohtaisine osuuksineen (päivitykset vuosille 2018-2019). Näin suunnitelmalla on vahva normatiivinen perusta, mutta toisaalta se on nähtävä valvontayksikön omana työkaluna. Suunnitelmassa nivoutuvat yhteen yksikön oma toimintaympäristö ja kehittämistoimet sekä valtakunnalliset painotukset valvonnassa.

Ohjelmakaudelle 2015-2019 valvonnan teemaksi on valittu valvonnan vaikuttavuuden lisääminen. Tarkoituksena on panostaa entisestään valvonnan kohdentamiseen niihin kohteisiin joihin liittyvät suurimmat riskit. Valvonnan tulisi myös olla näkyvää ja tehokasta.

2 Yhteinen osa

Ympäristöterveydenhuollosta vastaavana viranomaisena toimii Kotkan kaupungin ja Pyhtään kunnan yhteinen ympäristölautakunta. Ympäristöterveydenhuollon palveluyksikkö toimii ympäristöpalveluiden toimintayksikössä. Ympäristöterveydenhuollon palveluyksiköllä on kaksi toimipistettä, joista Pyhtään Heinlahdessa sijaitsee eläinlääkintähuolto ja muut toiminnot Ympäristötalossa Kotkan Hovinsaarella.

2.1 Toimintaympäristö

Toimintaympäristönä ovat Kotkan kaupungin ja Pyhtään kunnan alueet kattava yhteistoiminta-alue (taulukko 1).

Taulukko 1. Kotkan kaupungin ja Pyhtään kunnan avainlukuja.

	Kotka	Pyhtää
Väkiluku	54 187	5 340
Pinta-ala	950 km ²	781 km ²
Maapinta-ala	272 km ²	325 km ²
Ruotsinkielisten osuus	1 %	8 % (kaksikielinen)

† Tilastokeskus, tilanne vuonna 2016

2.2 Henkilöstö, resurssit ja sijaistaminen

Kotkan ympäristökeskuksen ympäristöterveydenhuollon käytettävissä on 10 henkilöä, joista jokaisella on hiukan erilainen tehtäväalue (taulukko 2).

Taulukko 2. Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikön käytettävissä olevan henkilöstön tehtäväalueet.

Nimi	Nimike	Tehtäväalueet yleisesti
Nelli Gartman	Kotkan kaupungineläinlääkäri	johtaminen, ympäristöterveydenhuolto
Jenny Holm	ympäristöterveyssuunnittelija	suunnittelu, terveydensuojelu, elintarvikevalvonta, laivatarkastukset, tupakkalain mukainen valvonta
Risto Karnaattu	terveystarkastaja	terveydensuojelu, savuttomuusvalvonta
Emma Muurinen	terveystarkastaja	terveydensuojelu, elintarvikevalvonta, tupakkalain mukaisten vähittäismyyntilupien käsittely ja valvonta
Mirva Lahtela	terveystarkastaja	terveydensuojelu, elintarvikevalvonta, tupakkalain mukaisten vähittäismyyntilupien käsittely ja valvonta
Merja Lumme	terveystarkastaja	elintarvikevalvonta, tupakkalain mukaisten vähittäismyyntilupien käsittely ja valvonta, terveydensuojelu, kansainväliset ruumiinsiirrot, lääkelain mukaisten vähittäismyyntilupien käsittely ja valvonta
Tarja Kempainen	terveystarkastaja	elintarvikevalvonta, tupakkalain mukaisten vähittäismyyntilupien käsittely ja valvonta terveydensuojelu, lääkelain mukaisten vähittäismyyntilupien käsittely ja valvonta
Seija Karkulahti/Erja Lehto	toimistosihteeri	toimistotyöt
Elina Välimäki	II kaupungineläinlääkäri	eläinlääkintähuolto (praktiikka, eläinsuojelu, eläintauti- ja alkutuotannon valvonta)
Naziko Kessaeva	III kaupungineläinlääkäri	eläinlääkintähuolto (praktiikka)

Terveystarkastajien viransijaisina toimivat Anni Varis ja Markku Yläpirtti. Eläinlääkärin sijaisena toimii Lotta Savolainen. Sijaisjärjestelyjen vuoksi myös työnkuvia tarkastetaan osittain.

Valvontatehtäviä suorittavat viisi terveystarkastajaa, ympäristöterveyssuunnittelija ja Kotkan kaupungineläinlääkäri. Toimistotehtäviä hoitaa toimistosihteeri. Eläinlääkintähuollon tehtävistä huolehtivat kaksi eläinlääkäriä, joista toinen tekee myös eläinsuojelutehtäviä sekä eläintauti- ja alkutuotannon valvontaa. Eläinlääkäripäivystys tehdään yhteistyössä naapurikuntien kanssa. Henkilöstöresurssien jakautuminen esitetään seuraavassa taulukossa (taulukko 3).

Taulukko 3. Ympäristöterveydenhuollon henkilöresurssit.

Henkilöresurssi	Työpanos (htv)
Kotkan kaupungineläinlääkäri	1
ympäristöterveyssuunnittelija	1
terveystarkastaja	5
toimistosihteeri	1
kaupungineläinlääkäri (eläinlääkintähuolto)	2
Kaikki yhteensä	10

Valvontaan, suunnitteluun ja asiakaspalveluun käytettyä työpanosta voidaan pitää valvontayksikön ydintoimintona (taulukko 4). Lisäksi henkilöresursseja käytetään esimerkiksi hallinnollisiin tehtäviin ja eläinlääkintähuoltoon.

Taulukko 4. Ympäristöterveydenhuollon henkilöresurssien kohdentaminen.

Tehtävä	Työpanos (htv)
valvonta, suunnittelu, asiakaspalvelu	6,3 (josta elintarvikevalvontaan 3 htv, terveysuojeluun 3 htv ja tupakkavalvontaan 0,3 htv)
yleinen toimistotyö, johtaminen, hallinnolliset tehtävät	1,3
eläinlääkintähuolto, eläinsuojelu ja eläintautivalvonta	2,4
Yhteensä	10,0

Kotkassa valvontahenkilöstö on muodostanut työporeja. Lomat ja muut poissaolot pyritään järjestämään siten, että työparin muodostavista henkilöistä toinen on aina paikalla. Tämä sijaisjärjestely on koettu selkeäksi ja toimivaksi. Ulkopuolisia sijaisia on palkattu esimerkiksi pidempien virkavapaiden ajaksi.

2.3 Ajankohtaista

Ympäristöterveydenhuollon järjestämisvastuu on siirtymässä kunnilta maakunnille vuoden 2021 alussa. Tällöin Kotkan ympäristöterveydenhuollon palveluyksikkö siirtyy Kymenlaakson maakuntaan ja yhdistyy Kouvolan ja Haminan valvontayksiköiden kanssa. Yksiköiden yhdistymisen lisäksi haetaan mahdollisia synergiaetuja esimerkiksi ELY-keskuksen ja maaseutupalveluiden toimintojen kanssa. Maakuntavalmisteluja jatketaan vuonna 2019, minkä lisäksi yhtenäistetään toimintamalleja sekä lisätään yhteistyötä muiden ympäristöterveydenhuollon yksiköiden kanssa.

Vuoden 2019 alussa luovutaan vuosia käytössä olleesta Digian tuottamasta LIMS Tarkastaja -valvontatietokannasta. Vanhan valvontatietokannan korvaa valtakunnallinen, selainpohjainen VATI-järjestelmä. Tiedonsiirto vanhasta tietokannasta uuteen tapahtuu sähköisesti. Uuden valvontatietojärjestelmän käyttöönottoon varataan resursseja erityisesti alkuvuonna. Valvontatietokanta on muutoksen yhteydessä pois käytöstä kolme viikkoa mikä vaikuttaa tarkastustoimintaan.

Kymenlaakson sote-kuntayhtymä Kymsoten aloittaessa toimintansa vuoden 2019 alusta on valvontayksikön käytävä läpi epidemiatyöryhmien kokoonpanot terveydenhuollon henkilöstömuutosten jälkeen.

Elintarvikevalvonnassa pyritään aloittamaan pariarvioinnit elintarvikevalvonnan yhtenäisyyden varmistamiseksi. Terveysuojelussa puolestaan pyritään käynnistämään vertaisarvioinnit Haminan valvontayksikön kanssa. Tarkoituksena on aloittaa terveysuojelun vertaisarviointi laivatarkastuksista. Arvioinneista kootaan kokemuksia jatkoa varten.

2.4 Koulutus

Ympäristöterveydenhuollon viranomaisvelvoitteiden hoitaminen vaatii jatkuvasti enemmän asiantuntemusta. Valvontahenkilöstön asiantuntemus on myös yksi laadukkaana valvonnan tärkeimmistä osatekijöistä. Laaja maksullisuus lisää myös osaltaan vastuuta valvonnan laadusta. Kotkan ympäristöterveydenhuollon palveluyksikössä toimiva valvontahenkilöstö on pätevää. Mikäli työntekijä kokee tarvitsevansa lisäkoulutusta pystyäkseen hoitamaan työtehtävänsä, hän kertoo asiasta esimiehelle. Toimintayksikkö on varautunut siihen, että valvonnan henkilökuntaa koulutetaan vuosittain ja säännöllisesti.

Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa (2015-2019) suositellaan keskimääräiseksi koulutusmääräksi kahdeksaa päivää viranhaltijaa kohden. Kotkassa tämä tarkoittaa ympäristöterveydenhuollon valvontahenkilöstön osalta yhteensä 56 koulutuspäivää vuodessa. Koulutustilaisuuksia järjestävät pääsääntöisesti keskusvirastot eli Evira, Valvira ja Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Käytännössä koulutukseen osallistumista harkitaan kun keskusvirastot tai aluehallintovirasto tiedottavat tulevista tilaisuuksista. Uuden valvontatietokannan ja siihen liittyvien tarkastuslomakkeiden käytön opetteluun varataan aikaa.

Valvontayksikön käytössä on järjestelmä, jolla seurataan koulutuksiin osallistumista ja koulutusten jakautumista valvontahenkilökunnan kesken. Käytyjä koulutuksia seurataan keräämällä tietoja koulustaulukkoon, johon merkitään koulutuksen aihe, ajankohta, järjestäjä sekä lainsäädäntö johon liittyviä asioita koulutuksessa käsiteltiin. Koulutusmateriaalit kerätään lisäksi yhteiselle verkkoasemalle kaikkien käytettäväksi.

2.5 Valvontakohderekisteri

Valvontakohderekisteriin kirjataan kaikki valvontakohteita koskevat tiedot ja niihin kohdentuvat toimenpiteet, sisältäen tarkastukset, havainnot ja näytteenoton. Lisäksi käytössä on erillinen hallintodiaari. Valvontakohteita koskevat asiakirjat arkistoidaan. Uudet kohteet lisätään valvontakohderekisteriin pääsääntöisesti vireille tulon myötä. Vireille tulon muoto voi vaihdella, ollen esimerkiksi toimijan hakemus tai ilmoitus, toisen viranomaisen tekemä asian käsittelyn siirto tai viran puolesta suoritettu tiedonhankkiminen. Valvontakohderekisterin päivitys on luonteeltaan jatkuvaa.

Valvontakohderekisteri sijaitsee vuoden 2019 alusta selainpohjaisessa VATI-järjestelmässä. Valvontatietokannan käyttö tulee olemaan valvontayksiköille maksutonta. Sähköinen tietokanta helpottaa myös suunnittelua ja raportointia.

2.6 Viestintä

Viestintä on tärkeässä asemassa valvonnan näkyvyyden lisäämisessä. Paitsi asiakkaiden ja eri alojen toimijoiden suuntaan, myös poliittisten päättäjien suhteen valvontaa täytyisi saada näkyvämmäksi. Viestinnän osa-alueita ovat esimerkiksi asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä tiedottaminen. Kohderyhmiä ovat puolestaan kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat.

Elintarvikkeiden tai talousveden aiheuttamista vaaratilanteista ja toimenpiteistä niiden torjumiseksi on varauduttu tiedottamaan tiedotusvälineiden kautta. Elintarvikevalvonnan tutkimusprojektien tuloksista tiedotetaan toimijoiden lisäksi myös kuntalaisia. Muista ympäristöterveydenhuollon valvontaa koskevista asioista tiedotetaan tarpeen mukaan. Myös verkkosivuilta on saatavissa yleistä tietoa, ohjeita ja lomakkeita. Ympäristöterveydenhuollon tiedottamisesta vastaa Kotkan kaupungin eläinlääkäri.

Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa esitetään tärkeänä asiakaspalautteen saamisen ja käsittelyn järjestämistä. Kotkan ympäristöterveydenhuollon palveluyksikkö ei aktiivisesti kerää asiakkailta palautetta. Kaupungilla on kuitenkin sähköinen kanava palautteen antamista varten. Työn luonteesta johtuen asiakkaiden kanssa myös keskustellaan paljon ja asiakas melko usein esittää mielipiteensä esimerkiksi suoritetusta tarkastuksesta. Mikäli asiakas antaa negatiivista palautetta, käsitellään asia viikkopalaverissa tai esimiehen kanssa.

2.7 Valvonnan maksullisuus

Suunnitelmallinen valvonta on toiminnanharjoittajalle maksullista. Vuoden 2017 alussa voimaan tullutta ympäristöterveydenhuollon taksaa ollaan päivittämässä. Maksut määritellään siten, että ne vastaavat suuruudeltaan enintään valvontasuoritteesta aiheutuneita kustannuksia, tupakanmyynnin vuosittaisia valvontamaksuja lukuun ottamatta.

Maksutaksoja tulee tarkistaa säännöllisin väliajoin, jotta ympäristöterveydenhuollon resurssit voidaan turvata mahdollisimman hyvin. Valvontamaksuihin ollaan myös valmistelemassa koko maata koskevia muutoksia. Valvontayksiköiden ei ole mahdollista kattaa koko toiminnan vaatimia resursseja kerättävillä valvontamaksuilla koska valvontaviranomaiselle kuuluu paljon sellaisia tehtäviä joista maksua ei voida periä.

2.8 Käytettävät laboratoriot ja muut ulkopuoliset asiantuntijat

Ympäristöterveydenhuollon viranomaisnäytteet (elintarvike-, uimavesi- ja talousvesinäytteet) toimitetaan pääsääntöisesti tutkittavaksi Kymen Ympäristölaboratorio Oy:n laboratorioon. Viranomaisnäytteet tulisi tutkia Eviran hyväksymässä, akkreditoidussa laboratoriossa.

Kymen Ympäristölaboratorio

Oy

Osoite: Patosillantie 2, 45700 Kuusankoski
Puh. toimisto: 05 544 3300
Sähköposti: info@kymylab.fi
Aukioloaika: ma-pe: 8.00-16.00

Mikäli näytteiden analysoiminen Kymen Ympäristölaboratoriossa ei onnistu, voidaan sopia erikseen näytteiden lähettämistä muualle. Näytteet lähetetään tällöin hinnastojen ja logistiikan perusteella valittavaan edulliseksi katsottavaan laboratorioon. MetropoliLab Oy:llä on hyvin kattava analyysitarjonta.

MetropoliLab Oy

Osoite: Viikinkaari 4, Cultivator II, 00790 Helsinki
Puh. toimisto: 010 391 350
Sähköposti: metropolilab@metropolilab.fi
Aukioloaika: ma-pe: 8.00-16.00

Tullilaboratoriolla on myös joitakin virusanalytiikan menetelmiä akkreditoituna.

Asumisterveyteen liittyviä näytteitä tutkittetaan pääsääntöisesti Työterveyslaitoksen Helsingin (pölyn koostumus, kuidut) ja Kuopion toimipaikoissa (ilma-, pinta- ja materiaalinäytteet).

TTL/Helsinki

Osoite (käynti /
posti): Topeliuksenkatu 41 b, 00250 Helsinki / PL 40, 00032
Puh. TYÖTERVEYSLAITOS
030 474 2964

TTL/Kuopio

Osoite (käynti /
posti): Neulaniementie 4, 70201 Kuopio / Työympäristölaboratoriot, 70032
Puh. TYÖTERVEYSLAITOS
040 588 3451

Ulkopuolisia asiantuntijoita on mahdollista käyttää valvonnan tukena erityisesti asumisterveyteen liittyvissä selvityksissä. Ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyys toimia edellä mainituissa tehtävissä arvioidaan STM:n nimeämien ja valvomien toimijoiden toimesta. Pätevyys on aina henkilökohtainen ja sen myöntäminen perustuu henkilön koulutustaustaan ja/tai osaamistestin läpäisemiseen. Sertifiointi on voimassa viisi vuotta kerrallaan ja henkilön pätevyys tehtäviin tarkastetaan julkisesta tietojärjestelmästä. Asiantuntijan tulee ylläpitää ammattitaitoaan ja tarvittaessa sertifiointi voidaan perua. Laki on koskenut kaikkia ulkopuolisia asiantuntijoita siirtymäajan päätyttyä, 1.3.2017 alkaen.

2.9 Häiriötilanteet

Ympäristöterveydenhuollon erityistilanteita varten on olemassa häiriötilannesuunnitelma, jota ylläpidetään ja päivitetään vuosittain. Jatkossa kehitetään yhteistyötä edelleen häiriötilannesuunnitelmaan liittyvien sidosryhmien kanssa ja huolehditaan että ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelma liitetään yhteistoimialueen kuntien valmiussuunnitelmaan.

Kotkassa toimii työryhmä, jonka tehtävänä on selvittää elintarvike- ja vesivälitteisiä epidemioita. Valtioneuvoston asetuksen (1365/2011) mukaisesti selvitystyöryhmään kuuluu tartuntataudeista vastaava lääkäri, tartuntatautihoitaja, kaupungineläinlääkäri ja terveystarkastaja. Selvitystyöryhmään voidaan tarvittaessa kutsua myös muita asiantuntijajäseniä, kuten esimerkiksi vesilaitoksen vastaava hoitaja tai keskusviraston edustaja. Työryhmä kokoontuu epidemioiden yhteydessä tarvittavassa määrin. Varsinaisesta selvitystyöstä työryhmä on laatinut toimintaohjeen, josta käy tarkemmin ilmi tehtäväjako ja tarvittavat toimenpiteet epidemiatilanteessa. Ruokamyrkytysepidemian selvittäminen tapahtuu kunnan kustannuksella. Talousarviossa on varauduttu epidemioista aiheutuviin tutkimuskustannuksiin.

Työryhmän tehtävät epidemian selvitystyössä:

- selvitystyön käynnistäminen kaikilla eri osa-alueilla nopeasti (tarkastukset, näytteiden tutkimus, epidemiologinen tutkimus)
- epäilyilmoituksen teko Eviraan/Terveys- ja hyvinvoinnin laitokselle
- huolehtia, että kaikki epidemian selvittämiseksi tarvittavat tutkimukset suoritetaan
- epidemian hallintaan tähtäävien toimenpiteiden koordinointi
- huolehtia tiedonkulusta eri tutkimuksia tekevien viranomaisien ja muiden tahojen kanssa
- yhteydenotto muihin viranomaisiin tarvittaessa
- epidemiasta tiedottaminen
- johtopäätöksien tekeminen epidemian aiheuttajasta ja lähteestä
- selvitysilmoituksen ja -raportin teko Evira/THL/ESAVI

Elintarvikevalvonnan terveysvaaratilanteisiin on varauduttu kouluttamalla henkilöstöä sekä ylläpitämällä valmiutta poikkeustilanteisiin. Mahdolliset terveysvaaratilanteet ja niiden johdosta tehdyt selvitykset ja toimenpiteet kirjataan valvontatietokantaan.

Kymen Ympäristölaboratorio Oy on sitoutunut tekemään analyysejä myös normaalin työajan ulkopuolella. Näistä näytteistä sovitaan aina erikseen analyysoivan laboratorion kanssa. Ympäristöterveydenhuolto varautuu budjetissaan vuosittain elintarvike- tai vesivälitteisten epidemiaselvitysten yhteydessä tutkittavista näytteistä aiheutuviin kustannuksiin.

2.10 Valvontasuunnitelman ja sen toteutumisen arviointi

Etelä-Suomen Aluehallintoviraston ylitarkastajat arvioivat valvontasuunnitelman sisältöä ja kattavuutta AJO-käyntien yhteydessä.

Kunnan tulee arvioida edellisen vuoden valvontasuunnitelman toteutumista ympäristöterveydenhuollon toiminnasta vastaavassa monijäsenisessä toimielimessä. Kotkassa toimielin on ympäristölautakunta, jolle arviointi toimitetaan käsittelyyn alkuvuodesta.

Ympäristölautakuntaa varten tehtävässä arvioinnissa tarkastellaan, kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja suunnitellut tarkastukset ovat toteutuneet valvontakohdetyypeittäin. Toteutumista arvioidaan tarkastelemalla valvonnan kattavuutta, tarkastusten ja näytteiden määriä, saatujen tulojen määrää ja kohdentumista, voimavaroja sekä yhteistoiminta-alueen toimivuutta. Mikäli suunniteltuihin tavoitteisiin ei ole päästy, toteutumisen arvioinnissa esitetään syyt tai perustelut miksi tavoitteet eivät toteutuneet. Samoin esitetään vaadittavat toimenpiteet, jotta tavoitteet toteutuisivat seuraavalla tarkastelujaksolla.

Keskusvirastoille raportointi vuoden 2019 osalta tehdään VYHA:n (ympäristöterveydenhuollon

valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä), VATI:n ja keskitetyn järjestelmän kautta sähköisesti niiltä osin kuin se on mahdollista. Tulevaisuudessa keskitettyyn järjestelmään kerättyjen tietojen avulla on mahdollista vertailla eri valvontayksiköiden välistä suoriutumista aiempaa paremmin.

3 Elintarvikevalvonta

3.1 Valvontasuunnitelma

Valvontasuunnitelman tarkoituksena on lisätä elintarvikevalvonnan suunnitelmallisuutta. Kotkan kaupungin ja Pyhtään kunnan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella koskeva elintarvikevalvonnan suunnitelma laaditaan vuosittain. Vuoden 2019 suunnitelmassa on otettu huomioon Eviran laatima Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma 2015-2019 sekä Eviran ohje Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen (10503/2). Alkutuotannon osalta on sovellettu Eviran ohjetta Alkutuotannon elintarvikevalvonta ja riskinarviointi (10507/1).

Tarkastustiheydet määritetään kohdekohtaisesti syöttämällä valvontatiedot tietojärjestelmään, jolloin järjestelmä laskee noudatettavan riskiluokan ja tarkastustiheyden. Tiedot saadaan tulostettua Kiikarista. Valvontasuunnitelmaan sisällytetään suuntaa-antava, kohderyhmäkohtainen suunnitelma toimijoita varten. Yksittäinen toimija voi pyytää halutessaan oman elintarvikevalvonnan kohteensa tarkastustiheyden tiedoksi tarkastajalta.

Alkutuotannon toimijoiden tietoja tarkastetaan ja täydennetään tietojärjestelmään. Vuodelle 2019 on laadittu kohdekohtainen alkutuotannon tarkastussuunnitelma, joskin kohteita puuttuu vielä suunnitelmasta jonkin verran.

3.2 Painopisteet valvonnassa

Elintarvikeketjun monivuotisessa kansallisessa valvontasuunnitelmassa vuosille 2015-2019 (liitteiden päivitys vuosille 2019-2020) on kuntien ympäristöterveydenhuollon elintarviketurvallisuuden toimenpiteiksi vuodelle 2019 määritetty VATI:n käyttöönotto, KUTI/VATI-tietojen hyödyntäminen valvonnan ohjauksessa ja toteuttamisessa sekä valvonnan yhdenmukaisuuden ja riskiperusteisuuden edistäminen. Lisäksi tarkoituksena on varmistaa valvonnan kohde- ja vaatimuskattavuus. Pakattujen lehtivihannesten patogeenihaanke jatkuu ja uusina hankkeina valvotaan ravintoainemerkintöjä, suolapitoisuutta ja elintarvikeparanteiden käyttöä. Alkutuotannossa painotetaan alkutuotannon elintarvikevalvonnan vakiinnuttamista. Vuonna 2019 jatketaan petosten valvonnan ja torjunnan valmiuksien kehittämistä. Sisämarkkinakaupassa kehitetään viranomaisten yhteistyötä eläimistä saatavien elintarvikkeiden valvonnassa. Myös eläimistä saatavien elintarvikkeiden vientivalvontaa pyritään kehittämään. Tuonnin osalta pyritään kehittämään riskinarviointia. Erilaisten valvontaverkostojen toimintaa pyritään vakiinnuttamaan. Luomuvalvonnassa harjoitellaan tuotteiden jäljittämistä. Muitakin hankkeita, valvontaohjelmia ja monitorointeja on ohjelmassa.

Valvontaa tullaan painottamaan soveltuviin edellä mainituista toimenpiteistä ja kansallisiin valvontaprojekteihin pyritään osallistumaan.

3.3 Valvontakohdereisteri ja uudet kohteet

Elintarvikevalvonnan suunnitelmallisen valvonnan piiriin kuuluu Kotkassa ja Pyhtäällä yhteensä noin 550 kohdetta, joiden lisäksi alkutuotannon valvontakohteita on noin 180 kappaletta ja valvonta-alueella vierailuvia liikkuvia myyntilaitteita noin 300 kappaletta. Tiedot valvontakohteista, niissä suoritetuista tarkastuksista, havainnoista ja näytteenotosta kirjataan ympäristöterveydenhuollon VATI-järjestelmään. Käytössä on myös erillinen hallintodiaari ja valvontakohteita koskevat asiakirjat arkistoidaan. VATI on valtakunnallinen järjestelmä, jossa kerätään kaikkien kuntien elintarvikevalvontakohteet ja

valvontatapahtumat yhteen tietokantaan.

Uudet valvontakohteet tulevat elintarvikevalvonnan tietoon tavallisimmin toimijan aloitteesta kun tämä jättää ilmoituksen tai hyväksymishakemuksen elintarvikehuoneistosta viranomaiselle. Nykyisin suurin osa elintarvikehuoneistoista on ilmoitusmenettelyn piirissä. Näille kohteille ei tehdä järjestelmällisiä ennakkotarkastuksia tai lupakäsittelyä. Laitoksilta vaaditaan edelleen entisen kaltainen hyväksymismenettely, omavalvontasuunnitelman hyväksymistä lukuun ottamatta.

Elintarvikehuoneistoilmoituksen käsittelyyn on arvioitu kuluvan kahden tunnin työaika. Käsittelyssä elintarvikealan toimija, huoneisto ja ilmoitetut toiminnot kirjataan lisätietoineen valtakunnalliseen rekisteriin. Ilmoituksen käsittelyn yhteydessä on uudelle valvontakohteelle tarkoitus tehdä alustava riskinarviointi. Elintarvikealan toimija saa ilmoituksen käsittelystä todistuksen, joka osoittaa hänen huoneistonsa kuuluvan säännöllisen elintarvikevalvonnan piiriin. Hyväksymishakemuksen käsittelyaika riippuu kohteen ja toiminnan laadusta. Hinta määräytyy hakemuksen käsittelyyn kuluvan ajan mukaan.

3.4 Valvontakohteiden riskinarviointi

Eviran ohjetta ”Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittäminen” on sovellettu vuoden 2017 alusta alkaen. Riskiluokituksessa tarkastustiheys määräytyy toiminnan sisältämän riskin ja toiminnan laajuuden yhdistelmään. Vain osan vuotta toimivien toimijoiden tarkastustiheyttä voidaan laskea. Myös kohteen tarkastushistoria voi vaikuttaa tarkastustiheyteen. Vuodelle 2019 riskiluokitellaan jokainen elintarvikevalvonnan kohde erikseen. Julkisessa valvontasuunnitelmassa esitellään kohderyhmäkohtainen, suuntaa-antava suunnitelma.

Alkutuotannon kohteisiin sovelletaan Eviran ohjetta ”Alkutuotannon elintarvikevalvonta ja riskinarviointi”. Tarkastuksia tullaan tekemään ohjeen suositusten mukaan niin että kohteen valvontahistoria huomioidaan. Riskiluokitukseen vaikuttaa sekä riskialttein toiminta että erilaisten toimintojen laajuus kohteessa. Vähäriskisiin kohteisiin ei tehdä suunnitelmallista valvontaa mutta kohde kirjataan valvontatietokantaan ja tarpeen mukaan toimijalle annetaan neuvontaa. Tarkastus voidaan tehdä, mikäli se katsotaan aiheelliseksi sekä esimerkiksi valitusten tai ruokamyrkytyspäilyn perusteella.

3.5 Tarkastuksen sisältö ja Oiva-järjestelmä

Elintarvikevalvonnan tarkastukset ilmoitettaville sekä hyväksyttävillä elintarvikehuoneistoille tehdään Oiva-järjestelmän arviointi- ja yleisohjeistuksen mukaisesti. Kaikki kohteeseen sovellettavat Oiva-ohjeessa mainitut rivit tarkastetaan vähintään kerran kolmessa vuodessa. Kulloinkin tarkastettavat, yksittäiset asiat on ryhmitelty kokonaisuuksiksi. Kukin kokonaisuus saa arvosanaksi Oivallinen, Hyvä, Korjattavaa tai Huono. Kohteen lopullinen arvosana muodostuu huonoimmaksi arvioidun kokonaisuuden mukaan.

Kaikkiin tarkastuksiin sisältyvät kohteen asiapapereihin ja edellisiin valvontaraportteihin ennakoita tutustuminen sekä muu tarkastukseen valmistautuminen. Itse tarkastus ja tarkastuspöytäkirjan laadinta sisältyvät suoritteeseen. Joissain tapauksissa tarkastuksen yhteydessä suoritetaan myös muita toimenpiteitä, kuten näytteenottoa tai mittauksia, jolloin myös nämä luetaan tarkastukseen kuuluvaksi. Näytteenotto tilastoidaan suunnittelun tarpeisiin.

Oiva-arvioinnit tehdään ensisijaisesti ennalta ilmoittamatta, mutta joissain tapauksissa on hyvä sopia ajankohdasta valvontakohteen kanssa etukäteen, jotta esimerkiksi tietyn vastuuhenkilön läsnäolo voidaan varmistaa. Suurissa ja aikaa vievissä valvontakohteissa perustarkastus voidaan jakaa kahdelle tai useammalle tarkastuskäynnille. Jokaisesta suoritetusta tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus. Tarkastuskertomuksessa mainitaan kaikki tarkastetut asiat sekä mahdolliset havaitut epäkohdat korjaussuosituksineen ja määräaikoineen.

Uusintatarkastus tehdään, jos ensimmäisellä Oiva-arvioinnilla havaitaan epäkohtia, jotka toimijan tulisi korjata. Myös uusintatarkastukset tehdään tavallisesti ilman ennakoilmoitusta. Näillä tarkastuksilla käydään läpi vähintään edellisellä tarkastuskäynnillä todetut puutteet ja niiden korjaaminen. Tarkastaja

voi harkintansa mukaan päättää mitä muuta hän tarkastaa edellä mainittujen asioiden lisäksi.

3.6 Tarkastuksen sisältö kohdetyypeittäin

Elintarvikehuoneiston kohdetyyppi vaikuttaa suoritettavan tarkastuksen sisältöön, sillä Oiva-järjestelmän kaikki tarkastettavat asiat eivät ole sovellettavissa kaikentyyppisiin toimijoihin. Elintarvikevalvonnan tarkastusvastuu on Kotkassa jaettu viranhaltijoille pääasiassa kohdetyypeittäin, joten saman kohdetyypin sisällä tarkastusten sisältö on yhdenmukainen.

Tarkastuksella täytettyjen lomakkeiden tai muistiinpanojen tiedot siirretään valtakunnalliseen tietojärjestelmään (VATI). Mainittujen tarkastuslomakkeiden lisäksi apuvälineiden valikoimassa on kopioivalle paperille painettu avoin tarkastuspöytäkirja, jota voidaan käyttää tarkastuskertomuksen pohjana. Sitä käytetään etenkin tilanteissa, joissa elintarvikealan toimijalle joudutaan antamaan heti toimenpidekehoitus tai välitöntä toimintaa vaativa määräys. Tällöinkin tarkastus etenee sisällöllisesti kohdetyyppikohtaisesti, tarkastajan asiantuntemuksen ja lisäksi käytettävän tarkastuslomakkeen myötä.

3.7 Toimenpiteet tarkastuksen yhteydessä

Tarkastuksella voidaan suorittaa näytteenottoa, lämpötilan mittauksia sekä lisäksi tarvittava määrä muita tarpeellisia mittauksia tai toimenpiteitä.

3.7.1 Näytteenotto

Peruste näytteenottoon voi tulla näytteenottosuunnitelmasta tai tarkastuksella esiin tulleista seikoista. Suunnitelmallinen näytteenotto voi olla osa elintarvikevalvonnan projektia tai kategorisesti otettava suunniteltu näyte. Spontaanisti näyte voidaan ottaa tilanteessa, jossa on syytä epäillä tutkittavan elintarvikkeen elintarvikehygieenistä laatua tai toimijan omavalvonnan toimivuutta.

3.7.2 Lämpötilan mittaaminen

Elintarvikevalvonnan yhteydessä on usein tarpeellista mitata lämpötilaa. Mittaus suoritetaan ensisijaisesti mitattavaan väliaineeseen upotettavalla mittausanturilla, toissijaisesti infrapunalämpömittarilla sopivasta sijainnista. Lämpötilamittaus suoritetaan vakioidulla tavalla, huomioiden komission asetus (852/2004/EY), ministeriön asetus (MMMa 1367/2011) ja mittausmenetelmien ATP-sopimus (liite II, lisäys 2).

3.8 Hallinnolliset pakkokeinot

Pakkokeinoprosessissa sovelletaan elintarvikelain (23/2006) 7. lukua. Hallinnollisten pakkokeinoprosessien tulee aina olla suhteessa rikkomuksen vakavuuteen ja niihin turvaudutaan vain siinä määrin, kuin se määräysten vastaisuuden poistamiseksi on välttämätöntä. Tämän vuoksi toimijalle annetaan yleensä ensin huomautus tai kehoitus ennen varsinaisia pakkokeinoja. Jos elintarvikkeesta, elintarvikehuoneistosta tai toiminnasta voi aiheutua terveysvaaraa tai elintarvike ja siitä annettavat tiedot ovat harhaanjohtavia, voidaan ryhtyä suoraan pakkokeinoihin ilman lievempiä asteittaisia toimenpiteitä. Pakkokeinoihin ryhdytään myös, jos huomautus tai kehoitus ei ole riittänyt havaitun epäkohdan poistumiseen. Ennen päätöstä pakkokeinoista tulee asianosaista kuulla hallintolain mukaisesti.

Terveystarkastajilla on oikeus antaa määräyksiä:

- elintarvikemääräysten vastaisuuden poistamisesta (ElintL 55 §)
- väliaikaisen kiellon antamisesta (ElintL 56 §)

Kotkan kaupungineläinlääkärillä on ratkaisuvallta edellä mainittujen lisäksi seuraavissa pakkokeinoissa:

- väliaikaisen kiellon antaminen (ElintL 56 §)

- elintarvikkein markkinoilta poistaminen (ElintL 57 §)
- elintarvikkeen haltuunotto (ElintL 58 §)
- elintarvikkeen käyttö ja hävittäminen (ElintL 59 §)
- EU:n toisesta jäsenvaltiosta toimitettujen eläimistä saatavien elintarvikkeiden hylkääminen ensisaapumispaikassa ja hylätyille elintarvikkeille tehtävistä toimenpiteistä päättäminen (ElintL 60 §)

Ratkaisuvalta uhkasakkolain mukaisista pakkokeinoista eli uhkasakon asettaminen sekä uhkasakon täytäntöönpano on ympäristölautakunnalla.

3.9 Viranomaisnäytteet

Vuoden aikana suunnitellaan elintarvikenäytteitä otettavaksi 93 kappaletta, sisältäen projektinäytteet. Otettavien näytteiden lukumäärät on eritelty kohdetyyppikohtaisesti (taulukko 6). Näytteiden jakaminen eri kohdetyyppien kesken perustuu pitkälti valvontakohteiden omavalvonnan toimivuuteen ja omavalvontanäytteiden määrään. Jaossa on huomioitu myös muut kohdekohtaiset riskinarvioon vaikuttavat tekijät, kohteiden esitiedot, havainnot tarkastuksilta ja aiemmin tehtyjen tutkimusten tulokset.

Suunnitelmalliset näytteet tutkitaan aistinvaraisen ja mikrobiologisen laadun osalta. Tehtävät mikrobiologiset tutkimukset vaihtelevat näytetyypin mukaan, käsittäen kulloinkin edustavasti indikaattorimikrobeja ja usein myös ruokamyrkytyksiä ja infektioita aiheuttavia mikrobeja. Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelmassa käytettävät ohjeelliset tutkimukset on määritelty tutkittavan elintarvikkeen perusteella paketteihin. Näitä tutkimuspaketteja on määritelty muutamia ja niitä voidaan muokata tarvittaessa. Laboratorio ylläpitää listaa suositelluista tutkimuspaketeista ja ne on esitetty taulukossa 5. Näytetulokset saadaan laboratoriosta suoraan VATI-järjestelmään.

Taulukko 5. Esimerkkejä Kotkan ympäristöterveydenhuollon palveluyksikön yleisimmin käyttämistä elintarvikkeiden tutkimuspaketeista.

<u>LIHATUOTTEET</u>		
1. Jauheliha Alustava aistinvarainen tutkimus Aerobiset mikro-organismit 30 °C <i>Escherichia coli</i> Salmonella	2. Raaka liha Aerobiset mikro-organismit 30 °C <i>Escherichia coli</i> Salmonella	3. Kypsät lihavalmisteet Aerobiset mikro-organismit 30 °C Enterobakteerit <i>Listeria monocytogenes</i> Koagulaasipositiiviset stafylokokit (vain kaupassa käsitellyistä tuotteista)
<u>KALATUOTTEET</u>		
4. Tuore kala Alustava aistinvarainen tutkimus <i>Listeria monocytogenes</i>	5. Kalavalmisteet (graavi, kylmäsavu) Aerobiset mikro-organismit 30 °C Koagulaasipositiiviset stafylokokit <i>Listeria monocytogenes</i>	6. Kalavalmisteet (lämminsavu) Aerobiset mikro-organismit 30 °C Enterobakteerit <i>Listeria monocytogenes</i>
<u>MAITOTUOTTEET</u>		
7. Jäätelö ja maitopohjaiset jälkiruoat Aerobiset mikro-organismit 30 °C Enterobakteerit		
<u>KASVIKSET, VIHANNEKSET</u>		
8. Salaatit <i>Escherichia coli</i> Koagulaasipositiiviset stafylokokit <i>Bacillus cereus</i> <i>Listeria monocytogenes</i>		
<u>KYPSÄT RUOAT</u>		
9. Valmisruuat, keitot, liemet, kastikkeet jne. Aerobiset mikro-organismit 30 °C Enterobakteerit <i>Bacillus cereus</i>	10. Leipomovalmisteet, konditoriotuotteet Aerobiset mikro-organismit 30 °C Koagulaasipositiiviset stafylokokit <i>Bacillus cereus</i> Hiivat ja homeet	11. Täytetyt patongit, leivät Koagulaasipositiiviset stafylokokit <i>Bacillus cereus</i> Enterobakteerit
<u>MUUT NÄYTTEET</u>		
12. Jääpalat Enterokokit Kolimuotoiset bakteerit <i>Escherichia coli</i>	13. Elintarvikkeet Suolamääritys	14. Puhtausnäytteet a. <i>Listeria monocytogenes</i> b. Hygicult/Petrifilmi

3.9.1 Eläinperäisiä elintarvikkeita valmistavat tuotantolaitokset

Eläinperäisiä elintarvikkeita valmistavista tuotantolaitoksista voidaan ottaa yrityksen koosta, tuotevalikoimasta ja yrityksen toimintojen laajuudesta sekä omavalvontanäytteiden määrästä riippuen 1-2 elintarvikenäytettä jokaisella suunnitelmallisella tarkastuskäynnillä. Näytteistä suoritetaan suppea laatututkimus (aistinvarainen laatu, hygieeninen laatu ja suolapitoisuus). Tämän lisäksi valvontaviranomainen voi ottaa laitoksista tarkastuskäynneillä vuoden aikana 2-4 näytettä tuotantoympäristöstä tai tuotteista *Listeria monocytogenes* -bakteerin määrittämiseksi tai muihin vastaaviin tutkimuksiin. Toimija maksaa näytteiden analysoinnista aiheutuvat kustannukset.

3.9.2 Muut elintarvikevalvonnan kohteet

Näytteenotto suunnataan pääasiassa sellaisiin kohteisiin, joissa valmistetaan elintarvikkeita tai muuten käsitellään pakkaamattomia elintarvikkeita. Omavalvonnan toimivuudesta riippuen elintarvikevalvonnan kohteesta voidaan ottaa vuoden aikana 1-4 näytettä ja suorittaa soveltuva hygieeninen laatututkimus (tyypillisesti aistinvarainen arviointi ja enintään neljä eri mikrobianalyysiä) tai kemiallinen perustutkimus (esim. suolapitoisuus ja paistorasvan laatu). Toimija maksaa omavalvonnan valvontaa varten otettujen näytteiden analysoinnin.

3.9.3 Elintarviketurvallisuuden ja -valvonnan projektit

Yksikön omana tai Haminan terveysvalvonnan kanssa on alustavasti suunniteltu toteutettavan pääsääntöisesti suunnitelmallisten elintarvikevalvonnan valvontakäyntien yhteydessä tehtävät valvontaprojektit joissa valvotaan käymälätilojen kuntoa ja puhtaanapitoa sekä ravintoloiden, hotellien sekä kauppakeskusten leikkipaikkojen puhtautta. Näytteenottoprojekteissa selvitetään pakastevihanneksia sisältävien salaattien hygieenistä laatua tarjoilupaikoissa, smoothie-juomien hygieenistä laatua sekä torilla myytävien, sellaisenaan syötävien lihatuotteiden hygieenistä laatua.

Sekä yhteisprojekteista että omista projektista laaditaan erilliset, tarkemmat projektisuunnitelmat. Projekteja toteutetaan vuoden aikana tiettyinä ajanjaksoina. Kaikkia suunniteltuja projekteja ei välttämättä pystytä toteuttamaan. Valvontayksikkö varautuu osallistumaan myös valtakunnallisiin projekteihin mahdollisuuksien mukaan.

Toimijat maksavat alueellisten ja paikallisten projektien näytteiden tutkimisesta aiheutuvat kustannukset. Valvontayksikkö vastaa puolestaan valtakunnallisten näyteprojektien analyysikustannukset Eviran ohjeistuksen mukaisesti. Projekteihin liittyvästä näytteenotosta ei laskuteta ja näytteenotto pyritään tekemään valvontakäyntien yhteydessä.

3.9.4 Muu näytteenotto

Muuta näytteenottoa suoritetaan tarvittaessa. Tällaisia ovat esimerkiksi asiakasvalitusten yhteydessä otettavat näytteet, mahdolliset ruokamyrkytyspäilynäytteet, viranomaisen omat kartoitustutkimukset, kansalliseen salmonella- ja vierasainevalvontaan liittyvät näytteet.

Taulukko 6. Suunnitelmalliset elintarvikevalvonnan tarkastukset ja näytteet (1/2). Toimipaikassa voi olla eri kohderyhmiin kuuluvia toimintoja mutta taulukossa huomioitu vain ensisijaiset kohderyhmät Tarkastaja-ohjelmasta. Taulukossa on mukana vain ne kohderyhmät joiden mukaisia kohteita valvonta-alueella on.

	Kohteita	Riski- luokka	Tarkastustiheys	Tarkastuksiin kuluva arvioitu aika (htpv)	Näytteitä (yht. kpl)
LIHA-ALA					
JauhelihanValmistus (E1001.50)	1	3	1	0,3	2
LihavalmisteidenValmistus Kypsa (E1001.70)	1	6	4	1,9	2
KALA-ALA					
TuoreidenKalastustuotteiden käsittely <250 000 kg/v (E1002.10)	1	6	4	2,1	2
KalajalosteidenValmistus <250 000 kg/v (E1002.30)	3	4-6	2-4	3,6	12
VILJA- JA KASVISALA					
Myllytoiminta (E1004.10)	1	1	0,35	0,1	
LeipomotuotteidenValmistus HelpostiPilaantuviaTuotteita (E1004.20)	15	2-4	0,5-2	6,0	5
RuokaJaKahvileipienValmistus (E1004.30)	4	3-5	1-3	3,2	
KasvisMarjaJaHedelmätuotteidenValmistus (E1004.50)	2	2	0,5	0,3	
PakkaamotoimintaVahaista Kauppakunnostusta (E1004.60)	1	1-2	0,35-0,5	0,1	
MakeistenValmistus (E1005.20)	2	2	0,5	0,3	
MuuElintarvikkeidenValmistus (E1005.40)	3	1-3	0,35-1	0,8	
ELINTARVIKKEIDEN MYYNTI					
ElintarvikkeidenTukkumyynti (E1006.120)	3	2-3	0,5-1	1,0	
ElintarvikkeidenVahittaismyynti (E1006.130)	137	0-4	0-2	36,5	20
Ulkomyyntialue (E1006.90)	9			0,5	
ELINTARVIKKEIDEN TARJOILU					
Ravintolatoiminta (E1008.10)	107	1-4	0,35-2	34,2	15
GrilliTaiPikaruokalatoiminta (E1008.20)	17	1-3	0,35-1	3,2	15
Kahvilatoiminta (E1008.30)	55	1-3	0,35-1	10,3	15
PubitoimintaVainJuomatarjoiluaTaiVahaistaElintarviketarjoilua (E1008.40)	27	0	0	0,0	5
SuurtLaitoskeittioKoulutPaivakSairaalatHenkilostorav (E1008.50)	26	1-4	0,35-2	8,3	5
SuurtKeskuskeittioJaPitop LaitosJokaToimMyosMuualla (E1008.60)	14	2-5	0,5-3	10,1	
SuurtTarjoiluEiRuoanvalmTaiVahaistaValipJaJalkiruokaValm (E1008.70)	80	1-3	0,35-1	14,9	

Taulukko 6. Suunnitelmalliset elintarvikevalvonnan tarkastukset ja näytteet (2/2). Toimipaikassa voi olla eri kohderyhmiin kuuluvia toimintoja mutta taulukossa huomioitu vain ensisijaiset kohderyhmät Tarkastaja-ohjelmasta. Taulukossa on mukana vain ne kohderyhmät joiden mukaisia kohteita valvonta-alueella on.

	Koh- teita	Riski- luokka	Tarkas- tustiheys	Tarkastuksiin kuluva aika (htpv)	Näytteitä (yht. kpl)
ElintarvikkeidenKuljetus (E1009.10)	8	1-2	0,35-0,5	0,6	
ElintarvikkeidenKuljetusPakastettuna (E1009.20)	1	1	0,35	0,1	
ElintarvikkeidenKuljetusJaahdytettynä (E1009.30)	4	1	0,35	0,3	
ElintarvikkeidenKuljetus Lampimana (E1009.40)	1	1	0,35	0,1	
ELINTARVIKKEIDEN VARASTOINTI JA PAKASTAMINEN					
ElainperaistenElintarvikkeidenVarastointi (E1010.10)	1	1	0,35	0,1	
EiElainperaistenElintarvikkeidenVarastointi (E1010.20)	20	1	0,35	1,4	
ELINTARVIKKEKONTAKTIMATERIAALIT					
KontaktimateriaalitMuovit (E1011.100)	1	1-2	0,35-0,5	0,2	
Kontaktimateriaalitloninvaihtohartsit (E1011.70)	1	2	0,5	0,2	
KontaktimateriaalitPaperiJaKartonki (E1011.90)	3	1-2	0,35-0,5	0,5	
KontaktimateriaalitLakatjapinnoitteet (E1011.150)	1	1-2	0,35-0,5	0,2	
KontaktimateriaalitMuut (E1011.180)	1	1-2	0,35-0,5	0,2	
YHTEENSÄ	551			141	93
Alkutuotanto: maidontuotanto	8		0,2	0,6	
Alkutuotanto: kalanviljely	2		0,2	0,1	
Alkutuotanto: muu	174		0-0,3	7,0	
Markkinavalvonta	300			2,0	
YHTEENSÄ	1035			150*	

Ulkomyyntipaikkoja tai liikkuvia myyntilaitteita ei ole riskiluokituksessa mutta oman suunnitelman mukaan kaksi toria ja kymmenen liikkuvaa tarkastetaan vuonna 2019. Torin tarkastamiseen varataan 2 h ja liikkuvan tarkastamiseen 1,5 h. Apteekkeja ei valvota suunnitelmallisesti. Apteekkeissa tehdään kuitenkin yksi Oiva-tarkastus ja niiden tarkastamista jatketaan vuonna 2019. Apteekkien tarkastamiseen arvioidaan käytettävän 2 htv vuoden aikana.

3.10 Ennalta suunnitteleman valvonta

Kotkan ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvonta toimii aktiivisesti ja vuorovaikutuksessa toimijoiden, sidosryhmien ja kuntalaisten kanssa. Eri tahoilta tulleiden yhteydenottojen perusteella tehdään tarvittaessa elintarvikevalvonnan alan tarkastuksia, osallistutaan yhteistyöpalaveriin, annetaan esimerkiksi lausuntoja tai ohjeistusta ja neuvontaa. Yhteydenottojen perusteella tehtävien tarkastusten sisältö määräytyy kulloinkin tapauskohtaisesti. Tarkastukseen johtavat asiat tulevat vireille esimerkiksi kuluttajavalitusten, muiden viranomaisten (mm. Evira ja AVI) ja ruokamyrkytyspäilyjen myötä. Äkilliset, ennalta suunnittelemat työt pyritään aina priorisoimaan mahdollisuuksien mukaan. Näissä tarkastuksissa noudatetaan alla esitettyä ohjeistusta koskien menettelyä ja osa tarkastuksista on maksullisia (taulukko 7).

Taulukko 7. Ennalta suunnittelemtomien tarkastusten yleisimmät syyt ja menettelytavat.

Tarkastuksen syy	Menettely
Valitus tai ruokamyrkytyspäily	Kuluttajavalitusten johdosta valvontakohteisiin voidaan tehdä suunnitelman ulkopuolisia tarkastuskäyntejä. Tarkastuksen suorittaminen riippuu valituksen laadusta. Tarkastus on toimijalle maksuton. Ruokamyrkytyspäilyssä toimitaan vakioidun menettelyn mukaisesti. Epäily johtaa käytännössä aina tarkastukseen ja näytteenottoon. Toimenpiteet ovat toimijalle maksuttomia.
Säännösten vastainen toiminta tai epäily siitä, lisätietojen hankkiminen	Elintarvikemääräysten noudattamatta jättämisestä koituu seuraamuksia. Jos elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikemääräysten täyttämiseksi, eivätkä muut valvontatoimenpiteet toimijan velvoittamiseksi ole riittäviä, käytetään elintarvikevalvonnessa hallinnollisia pakkokeinoja (esimerkiksi kieltoja tai keskeyttämisuhkaa). Niiden noudattamista valvotaan tarkastuksin. Valvontaviranomaisen tekemät tarkastukset ovat tällöin toimijalle maksullisia. Suunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia voidaan tehdä myös viranomaisen aloitteesta, jos on syytä epäillä elintarvikemääräysten vastaista toimintaa harjoitettavan tai saatujen tietojen perusteella tarkempi riskinarvio on tarpeen ja tätä varten tarvitaan lisätietoa ja -havaintoja.
Tarkastus viranomaistodistuksia tai lausuntoja varten	Elintarvikevalvonnan todistuksia ja niihin verrattavia asiakirjoja, kuten elintarvikkeiden vientitodistus tai lausunto elintarvikkeen käytettävyydestä, laaditaan tilauksesta. Tällöin suoritetaan aina vähintään asiakirjojen tarkastus. Tarkastukset ovat toimijalle maksullisia.

3.11 Ensisaapumisvalvonta

Ensisaapumisvalvonnalla tarkoitetaan elintarvikevalvontaa, joka kohdistuu muista Euroopan Unionin jäsenmaista Suomeen toimitettaviin eläimistä saataviin elintarvikkeisiin. Ensisaapumisvalvonta perustuu elintarvikelakiin (23/2006) ja MMM:n ensisaapumistoiminnasta antamaan asetukseen (118/2006). Evira vastaa valtakunnallisesti ensisaapumisvalvonnasta.

Evira on laatinut joidenkin valvontayksiköiden kanssa (mukaan lukien Kotkan ja Pyhtään ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue) ostopalvelusopimuksen, johon perustuen valvontayksikkö tarkastaa ensisaapumispaikkoja valvonta-alueellaan. Evira on parhaillaan uudistamassa ostopalvelusopimuksia ja uudet sopimukset koskevat vain salmonellaeritystakuutuotteita. Ensisaapumistarkastukset tehdään Eviran valvontasuunnitelman mukaan ja Eviran toimittamien ohjeiden mukaisesti. Valvontaa toteutetaan kohdennetusti ja riskiperusteisesti. Myös toimijoiden ohjaus ja neuvonta kuuluvat kunnan ja Eviran väliseen ostopalvelusopimukseen.

Uudet toimijat tarkastetaan kahden kuukauden sisällä toiminnan aloittamisesta ja muut tarkastukset

pyritään jakamaan tasaisesti valvontajaksolle. Välittäjinä toimiviin ja liikkuviin toimijoihin kohdistetaan pääsääntöisesti yksi tarkastus vuodessa. Tarkastuksilla otetaan valvontanäytteitä, joista salmonellatutkimukset kustantaa Evira.

Valvonta-alueella tehdään vuonna 2019 ensisaapumisvalvonnan tarkastuksia Eviran tilaama määrä, arviolta kolme kappaletta.

3.12 Liikkuvat elintarvikehuoneistot

Liikkuvia elintarvikehuoneistoja käyttävät elintarvikealan toimijat tiedottavat saapumisesta Kotkan alueelle. Näiden tiedonantojen perusteella ympäristökeskus tietää mitä elintarvikevalvonnan alaista toimintaa sen valvonta-alueella suoritetaan. Tiedottamiset otetaan vastaan ja arvioidaan päällisin puolin. Jos jokin tiedottamisessa herättää epäilyksen erityisen riskialttiista toiminnasta tai elintarvikemääräysten toteutumattomuudesta, voidaan tiedottamisen perusteella tehdä tarkastus. Tarkastuksia voidaan tehdä myös satunnaisesti pistokokeena.

4 Terveydensuojelu

Terveydensuojelun päätavoitteena on ylläpitää ja edistää väestön terveyttä. Elinympäristön terveyshaittoja pyritään ennaltaehkäisemään, vähentämään ja poistamaan. Kunnan tekemä terveydensuojeluvalvonta perustuu terveydensuojelulakiin (763/1994), terveydensuojeluasetukseen (1280/1994) ja asetukseen asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista (545/2015).

Talovesien osalta valvonta perustuu asetuksiin talusveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (1352/2015 ja 401/2001). Talusveden valvontaan vaikuttaa suuresti lokakuussa 2017 voimaan tulleet ison talusvesiasetuksen muutokset joiden myötä talusveden valvonta perustuu aiempaa suuremmissa määrin toiminnanharjoittajien ja valvonnan yhteistyössä tekemään riskinarviointiin ja riskien hallintaan. Talusvesivalvonnan piirissä olevien kohteiden kartoittamista ja valvontatutkimusohjelmien laatimista jatketaan vuonna 2019.

Uimavesiä puolestaan valvotaan uimahalleihin, kylpylöihin ja uimarantoihin liittyvien asetusten (315/2002, 354/2008 ja 177/2008) nojalla.

Kotirauhan piirissä sijaitsevia tiloja ei tarkasteta. Näitäkin kohteita koskee kuitenkin ilmoitusvelvollisuus ja kohteiden tiedot talletetaan tietokantaan. Mikäli toiminnasta epäillään aiheutuvan terveyshaittaa, voidaan tarkastus tehdä kunnan terveydensuojeluviranomaisen kirjallisella määräyksellä. Tarkastus on mahdollista tehdä myös toimijan erillisestä pyynnöstä. Kohde ei kuulu kotirauhan piiriin mikäli sinne on erillinen sisäänkäynti tai mikäli tiloja ei käytetä vakituiseen asumiseen.

4.1 Valvontakohteet

Terveydensuojelulain mukaiset suunnitelmallisen valvonnan kohteet kuuluvat joko luvanvaraisuuden tai ilmoituksenvaraisuuden piiriin. Toimijan tulee tehdä hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista viranomaiselle terveydensuojelulain 13 tai 18 a §:n mukainen ilmoitus tai 18 §:n mukainen hakemus. Ilmoitukset pääsääntöisesti vain käsitellään tai niistä voidaan tarvittaessa tehdä päätös. Hakemuksista viranomaisen tekee käsittelyn myötä päätöksen. Tämän jälkeen kohde tulee suunnitelmallisen ja säännöllisen valvonnan kohteeksi. Mikäli kohdetyyppejä ei valvota suunnitelmallisesti, tarkastetaan sitä vain valitusten perusteella (esimerkiksi teatterit, kirkot, kokoontumis- ja juhlahuoneistot) tai pyynnöstä (esimerkiksi asunnot ja laivat).

4.2 Valvontakohteiden riskinarviointi

Riskinarviointi perustuu toiminnan aiheuttamiin terveysuhkiin tai valvottavan tilan olosuhteisiin, joista voi aiheutua terveyshaittaa. Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat:

- altistuvien ihmisten määrä ja käyttäjäryhmät (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)
- altistavan tekijän vaarallisuus (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- altistuksen kesto ja / tai toistuvuus (vakituinen ja tilapäinen oleskelu)
- erityiskohde, johon ei ole olemassa valvonnan ohjetta tai käytäntöä
- aikaisemman valvonnan tulokset, korjaavien toimenpiteiden toteutus
- onko toiminta ilmoitus- tai hyväksymispäätöksen mukaista
- tiedottaminen ja varautuminen erityistilanteisiin
- muut mahdolliset terveyshaittaa aiheuttavat tekijät

Tarkastustiheyteen vaikuttavat myös huoneiston tai tilan olosuhteet, rakenteet ja kalusto (varustelutaso, rakenteiden kunto ym.), toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja toimintatavat (hygieniatuntemus, omavalvonta).

4.3 Tarkastussuunnitelma

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoite on selvittää, aiheutuuko valvottavasta toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö kohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joista terveyshaitta voi aiheutua, ja antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet ja määräykset. Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä tarvittaessa mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten.

Pääosa valvonnasta toteutuu ennalta laadittuun suunnitelmaan perustuvilla ns. valvontasuunnitelman mukaisilla tarkastuksilla (taulukko 8). Suunnitelma on laadittu huomioiden valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma vuosille 2015-2019 ja valvontahenkilöstön ammattitaitoon ja kohdetuntemukseen perustuva riskinarvio. Taulukossa 8 on mainittu vain ne kohderyhmät joihin tehdään suunnitelmallista valvontaa. Lisäksi valvontayksikön tiedossa on paljon suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle rajattuja kohteita ja näihin liittyvää valvontatietoa. Nämä kohteet löytyvät valvontatietokannasta.

Myös huoneistojen käyttöönottotarkastukset ja niihin liittyvät ennakkotarkastukset, jotka sisältyvät valvontakohteen lupaprosessiin tai ilmoituskäsittelyyn katsotaan suunnitelmallisiksi tarkastuksiksi. Tarkastuksia tehdään pääsääntöisesti sopimalla tarkastusaika. Tarkastuksesta ilmoittaminen ei saa vaarantaa tarkastuksen tarkoituksen toteutumista.

Taulukko 8. Terveysturvallisuuden suunnitelmallisten tarkastusten määrät, tarkastustiheydet ja tarkastusten suunniteltu henkilövoimavarojen käyttö (1/3).

	Riski- luokka	Kohteita	Ohjeellinen tarkastus tiheys	Ohjeellinen tarkastusmäärä	Toteutettava tarkastustiheys	Toteutettavat tarkastukset	Toteutettava tarkastuksen kestoaika (h)	Toteutettava tarkastuksiin käytettävä aika (htpv)
13 § 1 mom. 2 kohdan kohteet								
LastenJaNuortenKohteetKerhotilat NuorisotilatJaLeirikeskukset (YHTI03.090)	2-1	24	0,3	7	0,2	5	3	2,0
TsL 13 § 1 mom. 2 kohdan kohteet								
AamiaismajoitusSekaMajoitus MaatilamatkailunYhteydessä (YHTI03.230)	2-1	6	0,2	1	0,2	1	3	0,4
Hotelli (YHTI03.240)	2-1	7	0,2	1	0,2	1	3	0,4
HostellitRetkeilymajatRetkeilyhotellit KesahotellitHuoneistohotellit MatkustajakotiMotelliTaysihoitola (YHTI03.250)	2-1	3	0,2	1	0,2	1	3	0,4
LomakeskustenJaLeirintaalueidenMokit (YHTI03.260)	2-1	3	0,2	1	0,2	1	3	0,4
MuuLomaasuntojenAmmattimainen Tarjoaminen (YHTI03.270)	2-1	9	0,2	2	0,2	2	3	0,8
AsuntolatYomajatPakolaisten Vastaanottokeskukset (YHTI03.280)	2-1	3	0,2	1	0,2	1	3	0,4
MuuMajoitustoiminta (YHTI03.290)	2-1	6	0,2	1	0,2	1	3	0,4
13 § 1 mom. 3 kohdan kohteet								
YleisetUimarannatEUUimarannatYliSata UimariaPaivassa (YHTI03.650)	2	5	1	5	1	5	2	1,3
PienetYleisetUimarannatAlleSataUimaria Paivassatoiminta (YHTI03.660)	2	8	1	8	1	8	2	2,1
YleisetAltaat (YHTI03.680)	3	5	1,5	8	1	5	3	2,0
Saunat (YHTI03.700)	2	14	1	12	0,3	4	2	1,1

Taulukko 8. Terveysturvajärjestelmien suunnitelmallisten tarkastusten määrät, tarkastustiheydet ja tarkastusten suunniteltu henkilövoimavarojen käyttö (2/3).

	Riski- luokka	Kohteita	Ohjeellinen tarkastus- tiheys	Ohjeellinen tarkastusmäärä	Toteutettava tarkastustiheys	Toteutettavat tarkastukset	Toteutettava tarkastuksen kesto-aika (h)	Toteutettava tarkastuksiin käytettävä aika (htpv)
13 § 1 mom. 5 kohdan kohteet								
Esiopetus (YHTI03.160)	2-1	17	0,3	5	0,2	3	2	0,8
Peruskoulu (YHTI03.170)	2-1	26	0,3	8	0,3	8	5	5,3
Lukio (YHTI03.180)	2-1	2	0,3	1	0,3	1	5	0,7
Ammattioppilaitos (YHTI03.190)	2-1	4	0,3	1	0,3	1	5	0,7
MuutKoulutJaOppilaitokset (YHTI03.200)	2-1	3	0,3	1	0,3	1	5	0,7
Korkeakoulu (YHTI03.210)	2-1	2	0,3	1	0,3	1	5	0,7
MuuAikuiskoulutus (YHTI03.220)	2-1	3	0,3	1	0,3	1	5	0,7
KosmetologisetHuoneistotJaLaitokset (YHTI03.380)	2-1	50	0,3	15	0,3	15	2	4,0
TatuointiJaLävistys (YHTI03.390)	2-1	4	0,3	1	0,3	1	2,5	0,3
PaivakotiRyhmaperhepaivakoti (YHTI03.510)	2	36	0,4	14	0,4	14	4	7,5
LeikkitoimintaJaMuuPaivatoiminta (YHTI03.530)	2	3	0,4	1	0,2	1	3	0,4
LastenkoditKoulukoditJaNuorisokodit (YHTI03.540)	2	6	0,4	2	0,2	1	3	0,4
AmmatillisetPerhekodit (YHTI03.550)	2	6	0,4	3	0,2	1	3	0,4
VanhainkotiLaitoshuolto (YHTI03.570)	1	1	0,4	1	0,4	1	4	0,5
VanhustenTehostetunPalveluasumisen YksikötLaitostyyppinen (YHTI03.580)	2	15	0,4	6	0,4	6	4	3,2

Taulukko 8. Terveysturvajärjestelmien suunnitelmallisten tarkastusten määrät, tarkastustiheydet ja tarkastusten suunniteltu henkilövoimavarojen käyttö (3/3).

	Riski- luokka	Kohteita	Ohjeellinen tarkastus tiheys	Ohjeellinen tarkastusmäärä	Toteutettava tarkastustiheys	Toteutettavat tarkastukset	Toteutettava tarkastuksen kesto-aika (h)	Toteutettava tarkastuksiin käytettävä aika (htpv)
KehitysvammalaitosMuu KehitysvammaistenYksikkoTehostettuPa (YHTI03.590)	2	3	0,4	1	0,4	1	3	0,4
PalveluasuminenTukiasuminenJaMuut Asumispalvelut (YHTI03.600)	2	7	0,4	3	0,4	3	3	1,2
EnsiJaTurvakoditPerhekuntoutusyksiköt (YHTI03.610)	2	3	0,4	1	0,2	1	3	0,4
KehitysvammaistenTyöJa Paivatoimintakeskus (YHTI03.620)	2	3	0,4	1	0,2	1	3	0,4
MuutYksiköt (YHTI03.640)	2	4	0,4	2	0,2	1	3	0,4
YleinenLiikuntatila (YHTI03.710)	1	25	0,25	6	0,25	6	3	2,4
MuutYksikötMielenterveysJa PaihdekuntoutujatTehostettuPalveluas (YHTI03.740)	2	4	0,4	1	0,4	2	4	1,1
18 ja 19 § mukaiset kohteet								
TalousvettaToimittavaLaitosTaiMuulson AsetuksenMukainenKohde (YHTI03.010)	3	18	0,5	9	0,4	7	6	5,6
TalousvettaToimittavaLaitosTaiMuuPienen AsetuksenMukainenKohde (YHTI03.020)	2	5	0,3	2	0,3	2	2	0,5
TalousvedenTukkimyynti (YHTI03.030)	3	1	1,5	2	1	1	5	0,7
Yhteensä		344		136		116		51

HUOM! Riskiluokat ja ohjeelliset tarkastustiheydet ja -määrät on otettu valtakunnallisesta terveysturvajärjestelmän valvontaohjelmasta vuosille 2015-2019, päivitys 2018-2019.

Ammattikouluja ja ammattikorkeakouluja tarkastetaan osastoittain/koulutustoimialoittain, joten tarkastuksia tehdään jopa ohjeellista tarkastustiheyttä enemmän. Lasten ja nuorten kohteiden, nuorisotilojen ja leirikeskusten tarkastustiheyttä on laskettu hieman riskinarvioinnin perusteella, samoin erilaisia leikkitoiminnan lastenkotien ja ammatillisten perhekotien sekä päivätoiminnan tiloja. Yleisiä altaita tarkastetaan kerran vuodessa. Perusteluna on että valvonnan näytteet otetaan itse, jolloin halleissa käydään säännöllisesti ja mahdollisiin epäkohtiin puututaan. Myös julkisten saunojen tarkastustiheyttä on harvennettu koska valvonta-alueella ei ole saunoja joiden käyttöaste on suuri.

Talousviesien kohderyhmistä tarkastustiheyksiä on vähennetty, mihin syynä on se että yhtä kohdetta lukuun ottamatta kohteilla ei ole vedenkäsitelyä, pumppaamoja, säiliöitä tai suurta käyttäjämäärää. Yhden kohteen osalta veden käyttäjämäärät ovat suuria kolmen kunnan alueella ja tällä kohteella on myös vesitorneja. Kyseistä kohdetta valvotaan muita tiheämmin.

4.4 Tarkastuksen sisältö

Kohteen tarkastukseen kuuluu:

- valmistautuminen ja asiakirjoihin perehtyminen
 - valvontakohdetta koskevat asiapaperit ja mahdolliset lupaehdot
 - mahdolliset valvontakohteelle annetut huomautukset tai määräykset
 - valvontakohteesta otettujen viranomaisnäytteiden tutkimustulokset
 - mahdolliset edellisen tarkastuksen jälkeen kirjatut valitukset tms.
- harjoitettavien toimintojen tarkastus: onko toiminta myönnetyin luvan/ilmoitetun mukaista
- tilojen tarkastus: tilojen, laitteiden ja välineiden kunnon sekä puhtauden havainnointi
- toimintatapojen tarkastus: henkilökunnan työskentelytapojen ja mahdollisten riskien havainnointi
- henkilökuntaa koskevien vaatimusten toteutuminen, mm. osaamistodistukset
- pöytäkirjan laatiminen

Tarkastuksilla keskitytään tiettyihin pääkohtiin kohdetyypistä riippuen (taulukko 9). Tarkastusten sisältö nojaa vahvasti valvontahenkilöstön asiantuntemukseen ja valvontahistoriaan. Vuonna 2019 jatketaan Valviran laatimien tarkastuslistojen käyttöönottoa tarkastuksilla, kohdetyypistä riippuen.

Valvontakohteen tarkastuksessa voidaan kohteen eri osa-alueiden tarkastukset tehdä useammalla tarkastuskerralla, mutta pääsääntöisesti kaikkia toimintaan kuuluvia osa-alueita tarkastetaan valvontasuunnitelmaan kuuluvan tarkastuksen yhteydessä.

Taulukko 9 Terveystuomioeläin mukaisen valvonnan suunnitelmallisten tai toiminnan alkaessa tehtävän tarkastusten tyyppillinen sisältö ja riskinarvioinnin erityisiä seikkoja kohdetyypeittäin.

Kaikille kohdetyypeille yhteiset asiat	aiemmin havaittujen epäkohtien korjaaminen, toiminnan ja puitteiden päätöksenmukaisuus
TsL 13 § mom. 1 kohdan kohteet	asutuksen läheisyys, asukkaiden määrä ja häiriöalttius, toiminnan jatkuvuus, melu ja muut päästöt, kemikaalien käsittely ja säilytys, jätehuollon järjestelyt
Julkinen majoitushuoneisto	varustelutaso, majoitustilat, yleiset tilat, käymälät ja pesu- ja saunatilat, yleinen siisteys, siivousjärjestelyt, sisäilman laatu, ilmanvaihto (asiakasmäärät)
Yleinen sauna	sauna-, pesu- ja pukutilat, käymälät, ilmanvaihto, pintojen ja kalusteiden kunto, yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt (asiakasmäärät)
Yleinen uimahalli, uima-allas, uimala, uimaranta tai kylpylä	<u>uimahallit, kylpylät ym:</u> allashygieeninen osaaminen, valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuminen, allasveden laatuvaatimusten täyttymisen seuranta, tulokset asiakkaiden nähtävillä, puhdistuslaitteiden toiminta ja huolto sekä käyttötarkkailu, ilmanvaihto, yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt, sauna- ja pesutilat, kalusteiden ja pintojen kunto, jätehuolto (asiakasmäärät) <u>uimarannat:</u> rannan siivous ja jätehuolto, yleiseen käyttöön tarkoitetut käymälät ja pukutilat, tiedottaminen (veden laatu, kotieläimet, uimavesiluokitus ja -profiili)
Koulu tai oppilaitos	yleinen siisteys ja rakenteiden kunto, siivousohjelma ja –välineet, käymälät ja pesu- ja pukutilat, valaistus, sisäilman laatuun vaikuttavat tekijät, melu, jätehuolto, piha-alueet (oppilasmäärä)
Päivähoitopaikat, lasten- tai ryhmäperhepäiväkodit, esiopetustilat, ip-ryhmät	yleinen siisteys sekä rakenteiden ja talotekniikan kunto, siivousohjelma ja –välineet, käymälät ja pesu- ja pukutilat, vaatteiden käsittely, valaistus, sisäilman laatu, melu, jätehuolto, piha- ja leikkialueet (lapsimäärät)
Vanhainkodit, palvelutalot ja muut asumispalvelut	yleinen siisteys sekä rakenteiden ja talotekniikan kunto, siivousohjelma ja –välineet, käymälät ja pesu- ja pukutilat, valaistus, sisäilman laatu, melu, jätehuolto, piha-alueet (asiakasmäärät, omatoimisuus/hoidettavuus)
Kauneushoitola/ihonkäsittely tai –hoitopaikka, solarium	tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus, ilmanvaihto, siivousjärjestelyt, pesu- ja pukutilat, käymälät
Julkinen kuntosali tai liikuntatila	tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus, ilmanvaihto, siivousjärjestelyt, pesu- ja pukutilat, käymälät
Talousvettä toimittavat laitokset (vähintään 5000 käyttäjää tai yli 1000 m³ / d) STMa 1352/2015	valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuma sekä tutkimustulosten arviointi, talousvesihygieeninen osaaminen, vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus, erityistilanteisiin varautuminen, laitoksen oma käyttötarkkailu, laitostilojen siisteys ja kunto, kemikaalien käyttö ja varastointi
Talousvettä toimittavat laitokset (vähintään 50 mutta alle 5000 käyttäjää tai vähintään 10 mutta alle 1000 m³ / d) tai muu asetuksen 1352/2015 mukainen kohde	valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuma sekä tutkimustulosten arviointi, talousvesihygieeninen osaaminen, vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus, erityistilanteisiin varautuminen, laitoksen oma käyttötarkkailu, laitostilojen siisteys ja kunto, kemikaalien käyttö ja varastointi
Talousvettä toimittavat laitokset (alle 50 käyttäjää tai alle 10 m³ / d) tai muu 401/2001 asetuksen mukainen kohde	soveltaen samat kuin yllä toiminnan laajuus (elintarvikealan yritykset, julkinen tai kaupallinen toiminta)

4.5 Tarkastuspöytäkirjan laatiminen

Tarkastuksista kirjoitetaan aina tarkastuspöytäkirja. Tarkastuspöytäkirja kirjoitetaan joko suoraan valvontakohteessa kopioivalle lomakkeelle tai lähetetään myöhemmin, mahdollisimman pian, postitse. Tarkastuspöytäkirjaan kirjataan tarkastusajankohta, tarkastuksen suorittaja ja läsnäolijat, tarkastuksen toteuttamistapa, tarkastetut asiat, keskeiset havainnot ja johtopäätökset tarkastuksesta sekä perustelut mahdollisille kehoituksille tai määräyksille. Tarkastuspöytäkirja voi sisältää myös korjausmääräyksiä, jolloin siihen sisältyy hallintolain mukainen asianosaisen kuuleminen. Kuuleminen ohitetaan vain, jos kyseessä on sellaisia kiireellisiä toimia aiheuttava pakkokeino, ettei kuulemista voida suorittaa.

4.6 Tarkastustiheydet ja -ajat

Kohteiden tarkastustiheyksiä ja tarkastusmääriä määritettäessä on huomioitu valtakunnallinen terveydensuojelulain valvontaohjelma vuosille 2015-2019 (päivitys 2018-2019) ja oppilaitosten osalta lisäksi valtioneuvoston asetus 380/2009, 12 §. Oppilaitokset tarkastetaan viranomaisyhteistyössä.

Valvontakohtedyyppin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on otettu huomioon suunnittelu, tarkastuksen valmistelutyöt, tarkastukseen kulunut aika sekä tarkastuspöytäkirjan laatiminen. Matkoihin kulunut aika pyritään huomioimaan tavoitteiden määrittelyssä, mutta valvontaohjelman mukaisesti sitä ei lueta tarkastusaikaan. Uudet kohteet tarkastetaan ensimmäisen kerran ilmoitusmenettelyn yhteydessä.

Eri lakien puitteissa tehtäviä tarkastuksia pyritään myös suorittamaan harkinnan mukaan samalla tarkastuskerralla.

4.7 Valvonnan painopisteet ja projektit

Ympäristökeskuksen valvonnassa noudatetaan myös vuonna 2019 valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman painopisteitä valvontakaudelle 2015-2019 (taulukko 10).

Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa on erityisesti mainittu koulujen ja päiväkotien sisäilman radonpitoisuuden seuraaminen. Valvonta-alue on lähtökohtaisesti korkean radonpitoisuuden riskialuetta. Tarkastusten yhteydessä kysytään radonpitoisuuden vuosikeskiarvo, joka saa 15.12.2018 voimaan tulevan uuden säteilylain mukaan olla korkeintaan 300 Bq/m³. Toimijoita ohjeistetaan tekemään radonmittauksia niiltä osin joilta mittauksia on tekemättä.

Taulukko 10. Terveydensuojelun valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteet ohjelmakaudella 2015-2019.

Kohde	2015-2019 Terveydensuojelun painopisteet
Talousvesi	Valvontatutkimusohjelman päivittäminen sekä valvonnan ja näytemäärien saattaminen asetuksen mukaisiksi Valvontayksikön oman vesihuollon erityistilannesuunnitelman laatiminen
Kauneushoitola tai muu ihon käsittely	Ihon läpäisevien toimintojen valvominen (esim. tatuointi, kuppaus)
Terveydellisten olojen valvonta	Laadukkaat sisäilmaselvitykset - Edistetään ulkopuolisten asiantuntijoiden hyödyntämistä sisäilmaselvityksissä (koulut, päiväkodit ja yksityiset asunnot) - Koulujen yhteistarkastukset eri tahojen kanssa
Sidosryhmät	Terveydensuojelun huomioiminen suunnittelussa ja päätöksenteossa (kaava, ympäristölupa jne)

Oman yksikön tai Haminan terveystalon kanssa yhteistyössä toteutettavaksi on suunniteltu liikuntapaikkojen peseyntilöiden puhtaanapidon valvontaa tehostava projekti.

4.8 Ennalta suunnitteleman valvonta ja sidosryhmäyhteistyö

Terveydensuojelun osalta merkittävä osuus henkilöresursseista käytetään ennalta suunnittelemaan valvontatyöhön, kuten asuntojen ja laivojen tarkastamiseen. Suunnittelematonta työtä on lisäksi esimerkiksi ilmoitusten ja hakemusten käsittely, vesilaitosten valvontatutkimusohjelmien työstäminen, riskinarviointityöhön osallistuminen ja riskinarvioinnin hyväksyminen, sisäilmaryhmiin osallistuminen, lausuntojen antaminen, kehitystyöt, raportointi sekä erilaisiin työryhmiin osallistuminen. Suunnitelmaan kuulumattomia muita tarkastuksia tehdään valitusten tai muiden viranomaisten esittämien valvontapyyntöjen yms. takia.

Asuntoja tarkastetaan vuosittain kymmeniä, yleensä asukkaan tai asunnon omistajan pyynnöstä. Asunnontarkastuksella pyritään selvittämään esiintyykö asunnossa terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Mikäli epäkohtia tai lisäselvityksen tarvetta havaitaan, tulee haitan aiheuttajan tai rakenteista vastuussa olevan tahon ryhtyä lisäselvityksiin tai toimenpiteisiin haitan poistamiseksi. Asunnontarkastuksista laaditaan aina pöytäkirja ja tarvittaessa tehdään myös jälkivalvontaa.

Kotkassa myönnetään WHO:n päivitetyn kansainvälisen terveystodistuksen mukaisia laivojen saniteettitoimenpiteistä vapauttamistodistuksia vuosittain noin 60 kappaletta. Tarkastus ja sen perusteella myönnettävä todistus ovat tilaajalle maksullisia. Mikäli laivalla havaitaan terveyshaittoja, määrätään laiva tekemään toimenpiteitä terveyshaitan poistamiseksi.

4.9 Viranomaisnäytteet ja niiden tutkiminen

Talovesien laadun valvontaan Kotkassa kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 1352/2015 mukaisia vesihuoltolaitoksia ja asetuksen 401/2001 mukaisia talovesivalvonnan pieniä yksiköitä.

Kohteet ottavat talovesinäytteitä erillisten näytteenottosuunnitelmien mukaisesti (taulukko 11). Talusvettä toimittavan laitoksen näytteenottoon koulutettu henkilökunta ottaa itse myös viranomaisnäytteet. Tekopohjavesilaitos, josta vettä toimitetaan valvonta-alueelle, samoin kuin tietyt näytteenottopisteet sijaitsevat naapurikunnan Kotkan ja Pyhtään yhteistoiminta-alueen ulkopuolella. Monet pienen vesiasetuksen mukaiset kohteet puolestaan sijaitsevat yksityisissä kiinteistöissä, mistä syystä näytteenoton toteuttaminen virka-aikana on hankalaa. Näissä tapauksissa pyritään näytteenottajaa ohjeistamaan yksityiskohtaisesti.

Taulukko 11. Talusvesien näytteenottosuunnitelma kohdetyypeittäin.

Kohde	Talusvesinäytteiden lukumäärä
Talusvettä toimittava laitos tai muu ison asetuksen mukainen kohde (YHTI03.010)	50
Talusvettä toimittava laitos tai muu pienen asetuksen mukainen kohde (YHTI03.020)	5
Veden jakaminen osana julkista tai kaupallista toimintaa (YHTI03.053)	3
Elintarvikealan yrityksen käyttämä vesi	10

Uimavesien laadunvalvonta ja näytteenotto toteutetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden valvontatutkimuksista ja laatuvaatimuksista mukaisesti. Yleisten uimarantojen uimavesien näytteenotto on STM:n asetuksessa 177/2008 (yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta) esitettyjen vaatimusten mukainen ja pienten yleisten uimarantojen STM:n asetuksen 354/2008 (pienen yleisten uimarantojen laatuvaatimuksista ja

valvonnasta) mukaisesti. Talviuintipaikkojen valvonnassa huomioidaan keskusviraston ohje kirjeessä ”Talviuintipaikan uimaveden valvonta” (Dnro 6599/11.02.02.025./2009).

Yksittäisille uima-altaille että uimarannoille on laadittu kohdekohtainen näytteenottosuunnitelma, jonka mukaisesti näytteenotto toteutetaan. Näytteenotto on toiminnanharjoittajille maksullista. Allasvesien osalta terveystarkastaja suorittaa näytteenottosuunnitelman mukaisia näytteenottoja, joissa otetaan arviolta 240 näytettä. Uimavesistä näytteitä otetaan 43 kappaletta.

4.10 Muu näytteenotto

Tarkastusten yhteydessä voidaan harkinnan mukaan ottaa näytteitä mm. asunnon tai muun oleskelutilan sisäilman terveyshaitan selvittämiseksi, puhtausnäytteitä (saunat, pesutilat, parturi-kampaamot kauneushoitolat, muut ihonkäsittelyhuoneistot). Näytteenotto on menettelynä poikkeuksellinen ja pääsääntöisesti maksullinen.

5 Tupakkalain mukainen valvonta

Tupakkalain (549/2016) tavoitteena on että tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käyttö loppuisi. Tupakkalain mukaan kunnan tulee valvoa tupakkatuotteiden, sähkösavukelaitteiden ja niissä käytettävien nikotiinia sisältävien ja nikotiinittomien nesteiden sekä poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden, kuten yrttisavukkeiden ja vesipiipputupakan, myyntiä ja muuta luovuttamista. Lisäksi valvotaan omavalvontaa koskevien säännösten, markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten sekä tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista valvonta-alueella.

Tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden vähittäis- tai tukkumyynnin aloittava toiminnanharjoittaja tekee hakemuksen sähköisen asiointikanavan kautta tai kirjallisesti. Käsittelyssä hakemus liitteineen voidaan todeta tiedoiltaan puutteelliseksi tai riittäväksi. Puutteellisesta hakemuksesta lähetetään hakijalle täydennyspyyntö. Hyväksyttävä hakemus ja sitä vastaava hyväksyttävä myyntipaikka johtavat myyntiluvan myöntämiseen. Päätös myyntiluvan myöntämisestä lähetetään myyntipaikassa esillä pidettävän myyntilupa-asiakirjan kanssa toiminnanharjoittajan hakemuksessa ilmoittamaan osoitteeseen. Päätöksestä peritään ympäristölautakunnan hyväksymän taksan mukainen maksu. Valvonnasta peritään vuosittainen valvontamaksu, jonka suuruus määräytyy myyntipisteiden lukumäärän mukaan. Aloitusvuonna maksu peritään päätösmaksun yhteydessä sen mukaan kuinka monta täyttä toimintakuukautta vuodessa on jäljellä. Vanhan tupakkalain voimassa ollessa myönnettyt luvat ovat edelleen voimassa. Toimijan tulee kuitenkin ilmoittaa ympäristöterveydenhuoltoon jos toimipaikassa aloitetaan nikotiininesteiden myynti.

Toimijan tulee pitää jokaisessa myyntipisteessä esillä myyntilupa-asiakirjan lisäksi myyntikieltoilmoitus. Vähittäismyyntiä harjoittavan toimijan on laadittava STM:n asetuksen tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden vähittäismyynnistä (593/2016) mukainen omavalvontasuunnitelma, johon tulee kirjata kaikki tuoteryhmät joita omavalvonta koskee, uusien työntekijöiden perehdytykset, ikätarkastuksiin liittyvät ongelmatilanteet ja välitysepäilyt sekä ongelmatilanteiden ja viranomaisten tarkastusten vuoksi tehdyt toimenpiteet. Omavalvonnalle tulee nimetä vastuuhenkilö ja se tulee päivittää tarvittaessa. Omavalvontasuunnitelman tulee olla myyntipaikan työntekijöiden saatavilla ja kirjauksia on säilytettävä kuluvan kalenterivuoden ja sitä seuraavan kalenterivuoden ajan.

Tupakkalain mukaan valvontayksikkö kerää maksuja myyntilupien tai ilmoituksen käsittelemisestä sekä myynnin valvonnasta. Kaikki muu valvonta on toimijoille maksutonta.

5.1 Tarkastukset

Tarkastuksella tarkoitetaan valvontaviranomaisen säännöllisesti ja ennalta suunnitellusti tekemää tarkastusta, jossa arvioidaan valvontakohteen toiminnan ja tilojen vaatimuksenmukaisuus. Seurantatarkastukset, joilla varmistetaan annettujen ohjeiden ja määräysten toteutuminen, kuuluvat myös valvontasuunnitelman mukaisiin tarkastuksiin. Tarkastus tehdään ilmoittamatta tai sovitusti.

Tarkastuksesta ilmoittaminen ei saa vaarantaa valvonnan tarkoituksen toteutumista. Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus, jossa mainitaan tarkastetut asiat. Tarkastuskertomus toimitetaan tiedoksi asianosaisille. Tarkastuskertomus voidaan tarvittaessa lähettää tiedoksi myös muille viranomaisille.

Tupakkalain mukaista säännöllistä valvontaa voidaan suorittaa elintarvikevalvonnan yhteydessä. Esimerkiksi elintarvikemyymälöihin ja kioskeihin tehdyn muun ympäristöterveydenhuollon lain mukaisen tarkastuksen yhteydessä on luontevaa valvoa myös tupakkalain perusteella tupakan myyntiä ja mainontakieltoa. Tarkastetut asiat, mahdolliset havaitut epäkohdat ja noudatetut lainkohdat raportoidaan erillisellä tarkastuskertomuksella.

Tarkastukseen valmistaudutaan perehtymällä asiakirjoihin:

- luetaan valvontakohtetta koskevat asiapaperit ja mahdolliset lupaehdot
- selvitetään mahdolliset valvontakohteelle annetut aikaisemmat huomautukset tai määräykset
- huomioidaan mahdolliset edellisen tarkastuksen jälkeen kirjatut valitukset tms.

Tarkastuksella käydään läpi kaikki seuraavat asiat tai osa niistä, riippuen tarkastuksesta siitä mitä tupakkatuotteita ja muita nikotiinia sisältäviä tuotteita toimijalla on myynnissä:

- myyntilupaan liittyvät asiat:
 - onko toimija ilmoittanut viranomaiselle myynnissä olevat tuotteet oikein, onko myyntipisteitä ilmoitettu määrä ja vastaako tuotteiden sijoittelu ilmoitettua
 - valvooko myyjä jatkuvasti tupakkalain alaisten tuotteiden ostotilannetta
 - onko jokaisessa myyntipisteessä myyntilupa-asiakirja ja myyntikieltoilmoitus
- ikärajoihin liittyvät asiat:
 - myydäänkö tupakkalain alaisia tuotteita alaikäisille
 - onko toimijalla säännöt täyttävä omavalvontasuunnitelma
 - onko omavalvontasuunnitelmalle nimetty vastuuhenkilö
 - onko myyjät koulutettu tupakkalain säännöksiin
 - toimivatko mahdolliset alle 18-vuotiaat myyjät yli 18-vuotiaan valvonnassa
- tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkaukset:
 - myydäänkö tuotteita vähittäismyyntipakkauksissa (poikkeuksena yksittäin myytävät sikarit)
 - täytyvätkö vähittäispakkauksoihin liittyvät säännökset
 - voidaanko vähittäismyyntipakkaus jakaa pienemmiksi pakkauksiksi
 - ovatko pakkaukset (savukkeet ja kääretupakka) materiaailtaan ja tyypiltään lain mukaisia
 - onko vähittäismyyntipakkauksissa suomen- ja ruotsinkieliset pakkausmerkinnät
 - onko vähittäismyyntipakkauksissa kuvalliset varoitukset
 - onko vähittäismyyntipakkauksissa ei-sallittuja merkintöjä (esimerkiksi tuotteen ominaisuuksiin, riskeihin tai päästöihin liittyviä)
 - onko mahdollisesti irrallisina myytävissä sikarit varustettu vaadituilla pakkausmerkinnöillä
- sähkösavukkeiden ja niissä käytettävien nesteiden vähittäismyyntipakkaukset:
 - myydäänkö sähkösavukkeet ja niissä käytettävät nesteet vähittäismyyntipakkauksissa
 - onko nikotiininesteen nikotiinipitoisuus korkeintaan 20 mg/ml
 - onko vähittäismyyntipakkauksissa luettelo tuotteen sisältämistä ainesosista, maininta tuotteen nikotiinipitoisuudesta ja annostuksesta, valmistajan eränumero, suositus siitä että tuote on pidettävä lasten ulottumattomissa, suomen- ja ruotsinkieliset terveystiedot, lehtisen jossa on tietoja tuotteesta, sen käytöstä ja yhteystiedot

- mitkä edellisistä merkinnöistä on tyhjissä sähkösavukelaitteissa tai nikotiinittoman nesteen vähittäismyyntipakkauksessa
- onko vähittäispakkauksissa kiellettyjä merkintöjä
- sähkösavukkeiden ja täyttösäiliöiden merkinnät:
 - onko nikotiininesteellä valmiiksi täytetyn sähkösavukkeen sekä täyttösäiliön pakkaus merkitty CLP-asetuksen mukaisesti
- poltettavaksi tarkoitetun kasvipärisen tuotteen vähittäismyyntipakkausmerkinnät:
 - onko pakkauksessa suomen- ja ruotsinkieliset varoitukset tuotteen aiheuttamista terveyshaitoista
 - onko vähittäismyyntipakkauksissa ei-sallittuja merkintöjä (esimerkiksi tuotteen ominaisuuksiin tai riskeihin liittyviä)
- yleiset kiellot:
 - myydäänkö vähittäismyyntipaikassa nuuskaa, purutupakkaa tai nenänuuskaa
 - myydäänkö vähittäismyyntipaikassa nikotiininestettä jonka nikotiinipitoisuus on yli 20 mg/ml
 - myykö tai luovuttaako toimija tupakkatuotteita, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä etäviestimien kautta
 - onko käytössä automaattisia myyntilaitteita
 - kuuluvatko tupakkatuotteet tai tupakointivälineet kanta-asiakasohjelmiin (annetaanko niistä hintahyvitystä)
- esilläpitokielto:
 - onko kohteessa esillä tupakkatuotteita, vastikkeita, sähkösavukkeita, nikotiininesteitä tai tavaramerkkejä
 - voivatko asiakkaat ottaa itse edellä mainittuja tuotteita
 - jos myyntipaikassa on kuvasto tai luettelo, täyttävätkö ne vähittäismyyntiasetuksen vaatimukset
 - missä kuvastoa tai luetteloa säilytetään
- markkinointikielto:
 - onko myyntipaikassa tupakkalain alaisten tuotteiden mainoksia tai epäsuoraa mainontaa
 - onko tuotteiden esillepano mainonnallista
 - ovatko hintamerkinnot mainonnallisia
 - kohdistuuko mahdollinen mainonta lapsiin
 - onko myyntipaikassa mainonnallisia tai alaikäisiä kiinnostavia myyntikieltoilmoituksia

Tarkastuksilla voidaan käyttää apuna Valviran laatimia tarkastuslistoja. Mikäli tarkastuksella havaitaan epäkohtia, ohjeistetaan toimijaa. Tarvittaessa annetaan toimenpidekehoitus tai määräys.

Tupakkalain 74 §:ssä on määritetty tiloja ja tapahtumia joissa tupakointi on kielletty. Valvontaa voidaan ja on suositeltavaakin tehdä näissä kohteissa muun ympäristöterveydenhuollon yhteydessä. Mikäli epäkohtia havaitaan, voidaan kohteeseen tehdä tupakkalain mukainen tarkastuskäynti.

Tupakointikieltoja ja -rajoituksia valvotaan ravintoloissa tai ravitsemisliikkeissä, joissa on erillinen tupakointitila. Tupakointitiloja tarkastettaessa käydään läpi omavalvontasuunnitelma, jossa esitetään kuinka tupakointitilan toimivuus varmistetaan ja kuinka tilan olosuhteita ja järjestystä valvotaan tilan ulkopuolelta. Tupakointitilan koon tulee olla suhteutettuna liikehuoneiston kokoon ja asiakaspaikkojen määrää eikä sinne saa tarjoilla. Tupakansavua ei saa kulkeutua tupakointitilan ulkopuolelle.

Muita kuin suunnitelmallisia tarkastuksia tehdään tarvittaessa valitusten tai muiden viranomaisten esittämien valvontapyyntöjen perusteella. Suunnittelemattomat tarkastukset priorisoidaan suunniteltujen tarkastusten suhteen koska näissä on epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta.

5.2 Valvontakohteiden tarkastustiheys ja tarkastuksiin käytettävä aika

Valviran laatimassa valtakunnallisessa tupakkavalvonnan valvontaohjelmassa vuosille 2015-2019 on määritetty suositellut valvontakohteiden tarkastustiheydet ja tarkastuksiin keskimääräisesti kuluvat ajat. Kotkan ja Pyhtään ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella noudatetaan suositeltuja tarkastustiheyksiä. Yksittäisten kohteiden suhteen tarkastustiheyttä voidaan nostaa. Syitä lyhennetylle tarkastusvälille voivat olla esimerkiksi omavalvonnan puutteet tai aiemmat rikkomukset. Valvontakäynnit suoritetaan yleensä elintarvikevalvonnan yhteydessä, jolloin aikaa kuluu tarkastuksen tekemiseen vähemmän (taulukko 12). Suunniteltu tupakkavalvontaan käytettävä aika on tästä syystä suositeltua ajankäyttöä pienempi.

Taulukko 12. Valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman 2015-2019 tupakkavalvonnan kohdetyyppien tarkastustiheys, tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika ja ympäristökeskuksen tarkastussuunnitelma.

Kohderyhmä	Kohteita	Ohjeellinen tarkastustiheys	Ohjeellinen tarkastusmäärä	Toteutettava tarkastustiheys	Toteutettavat tarkastukset	Keskimääräinen tarkastuksen kesto-aika (h)	Tarkastuksiin käytettävä aika (htpv)
Ravintola jossa on tupakointitila (YHTI04.080)	12	0,3	4	0,3	4	1	0,5
Vähittäismyynti (YHTI04.010)	86	0,5	43	0,5	43	1,5	9
Tukkumyynti (YHTI04.020)	1	0,5	1	0,5	1	1,5	0,2
Yhteensä	102		48		48		9,7

5.3 Valvonnan painopisteet

Vuosina 2018 ja 2019 tupakkalain mukaisen valvonnan painopiste on tupakointikieltojen ja rajoitusten osalta ravintoloiden tupakointitilojen valvonnassa. Tupakointi sisätilassa voidaan sallia erillisessä tarkoitukseen maankäyttö- ja rakennuslain perusteella hyväksytyssä huoneessa. Edellytyksenä on tällöin että tila ei saa olla pääasiassa alaikäisten käytössä eikä tupakansavua saa kulkeutua tupakointitilasta alueille joilla tupakointi ei ole sallittu. Valvonnassa kiinnitetään huomiota erityisesti tilan omavalvontaan ja sen toteutumiseen sekä laitteiden säännölliseen kunnossapitoon ja toimivuuteen.

Myynnin ja markkinoinnin osalta painopiste vuosina 2018 ja 2019 on erikoisliikkeiden valvonta sekä vähittäismyyntipakkausten tarkastaminen. Erityisesti tupakkalain piiriin uusina tulleiden tuotteiden vähittäismyyntipakkausten säännöstenmukaisuuteen tulee kiinnittää huomiota.

5.4 Projektit

Valtakunnallisia valvontaprojekteja oli tarkoitus järjestää valvontaohjelman mukaan ohjelmakauden (2015-2019) lopulla mutta niistä ei ole tiedotettu. Mahdollisiin valtakunnallisiin valvontaprojekteihin osallistutaan mikäli mahdollista.

5.5 Suunnittelematon valvonta

Tupakkalain mukainen valvonta sisältää myös paljon sellaista työtä, jota ei voida suunnitella etukäteen. Valvontayksikössä käsitellään esimerkiksi erilaisia myyntiin tai savuttomuuteen liittyviä rikkomuksia tai valituksia, käsitellään hakemuksia ja ohjataan toimijoita. Erityisesti uuden lainsäädännön myötä on oletettavaa että toimijoiden ohjaamiseen ja hakemusten ja ilmoitusten käsittelyyn kuluu aiempaa enemmän työaikaa. Valvontayksikössä varataan resursseja tupakointikieltojen määräämiseen asuntoyhteisöihin ja neuvonnan ja ohjauksen antamiseen.

5.6 Näytteiden ottaminen sekä tutkituttaminen laboratoriossa

Tupakkalain toteutumisen valvonnassa ei normaalisti oteta näytteitä. Valvontasuunnitelman mukaiseen tarkastukseen voidaan kuitenkin sisällyttää erityistapauksissa ilmanvaihdon riittävyteen, tupakansavun leviämiseen ja savumäärään liittyviä mittauksia ja tutkimuksia, joista aiheutuneet näytteenotto- ja analysointikulut laskutetaan toimijalta. Myös tupakkatuotteita, tupakkajäljitelmiä ja tupakointivälineitä saatetaan tarvittaessa ottaa näytteeksi ja tutkimuksiin. Tutkimukset pyritään teettämään akkreditoituissa tai muutoin hyväksytyissä laboratorioissa.

5.7 Tupakkavalvonnan toteutumisen arviointi

Kuten muidenkin ympäristöterveydenhuollon osa-alueiden kohdalla, myös tupakkavalvonnan onnistumista arvioidaan vuosittain. Toteutumista arvioitaessa lasketaan esimerkiksi kuinka kattavasti tarkastuksia on tehty ja kuinka paljon niihin on käytetty aikaa, arvioidaan projekteihin osallistumista ja resurssien riittävyttä. Mikäli tavoitteisiin ei päästy, pohditaan syitä heikoille tuloksille.

6 Lääkelain mukainen valvonta

Lääkelain (395/1987) mukaan nikotiinikorvaushoitoon tarkoitettuja lääkevalmisteita saadaan myydä tupakanmyyntipaikoissa kunnan myöntämän luvan perusteella ja nikotiinivalmisteiden myyntiä tulee valvoa kunnan toimesta. Apteekit voivat myydä nikotiinikorvausvalmisteita ilman kunnan myöntämää lupaa eikä niitä myöskään valvota.

Nikotiinikorvausvalmisteiden vähittäismyyntilupahakemuksen käsittelystä ja vuotuisesta valvonnasta peritään maksu voimassa olevan taksan mukaisesti.

Lääkelakiin perustuvalla tarkastuksella valvotaan että tuotteet on sijoitettu asianmukaisesti ja että ikärajoja noudatetaan myyntitapahtuman yhteydessä. Tuotteiden säilytyslämpötilojen tulee olla oikeat ja viimeisiä myyntipäiviä tulee seurata. Mikäli tarkastuksella havaitaan epäkohtia, voidaan säännösten vastainen toiminta kieltää. Tarkastukset tehdään pääsääntöisesti tupakkavalvonnan yhteydessä.

Tarkastustiheydestä ei ole annettu suositusta tarkastustiheydestä, joten valvontayksikkö on tehnyt suunnitelman itse (taulukko 13).

Taulukko 13. Nikotiinikorvausvalmisteiden kohdetyyppien tarkastustiheys, tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika ja käytettävä henkilöresurssi.

Kohderyhmä	Kohteita	Toteutettava tarkastustiheys	Toteutettavat tarkastukset	Toteutettava tarkastuksen kestoaika (h)	Toteutettava tarkastuksiin käytettävä aika (htpv)
Nikotiinivalmisteiden myyntipaikka (38.01)	32	0,5	16	2	4,3
YHTEENSÄ			16		4,3

Nikotiinivalmisteiden valvonnan toteutuminen arvioidaan vuosittain tehtävässä toteumassa.